

Бугун аксарият ривожланган мамлакатларда аҳолининг нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш жараёни тўлиқ йўлга қўйилган. Уларда тўлов тизими пластик карточка ёки электрон тарздаги турли хил воситалар орқали амалга оширилади. Юртимизда ҳам ушбу тизимга ўтиш жараёни оммалашиб бормоқда.

4 бет

ёҳуд «Бахмал» ҚК мансабдорларининг қинғирликлари

Жиноий гуруҳ бу ишни доимий давом эттириб келди. Режага асосан «Бахмал» қўшма корхонаси томонидан экспорт-импорт операцияларини амалга ошириш учун Асакабаннинг Самарқанд вилоят филиалида асосий рақамли, шу банкнинг ўзидан яна иккита ёрдамчи рақамли валюта ҳисоб рақамлари очишди.

9 бет

Mustaqillik huquq demakdir

Н о ш о

1997-yil 27-avgustdan chiqa boshlagan www.huquq-gazeta.uz

2009-yil 29-oktabr, №44 (669)

Жараён

дай тизимда жамоатчилик манфаатлари кўпроқ эътиборга олинади. Янчисиси эса қонунлар профессионал қонуншунослар томонидан яратилади. Тўртинчи устуниги, бу жараёнда парламент ва ижроия ҳокимият манфаатлари аралашиб кетишининг олди олинади.

Чет эл парламентларида юқори палата ҳудудлар, гуруҳлар ва шахслар манфаатларини бирлаштиради, қўйи палата эса қонунларни профессионал назар билан таҳлил этади. Лекин иккала палата ҳам ягона манфаат, яъни тинчлик, миллатлараро тотувлик, ҳамкорлик ва халқ манфаатларига жавоб берувчи қонунлар ишлаб чиқарилишга масъулдир.

Худойкул ТУРДИБОВ,
Қашқадарё вилоят прокурорининг
биринчи ўринбосари.

Ўринбай ТУРДАКОВ,
Қорақалпоғистон Республикаси
Ички ишлар вазири
полковник

ШАРАФЛИ БУРЧ МАСЪУЛИЯТИ

Мамлакатимизда тинчлик-осойишталикни сақлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа органлар қатори ички ишлар органларининг ҳам хизмати бекиёс. Шу боис, 2006 йил 6 декабрда қабул қилинган қонунга асосан юртимизда 25 октябрь Ички ишлар органлари ходимлари кунини деб белгиланган.

Ўзбекистон Президенти ва ҳукуматининг ички ишлар органларининг фаолиятини янада такомиллаштириш борасидаги фармон ва қарорлари асосида соҳалари қатор бўлимлар қайта ташкиллаштирилиб, моддий-техник базаси мустаҳкамланди. Шаҳар ва туманлардаги ички ишлар бўлимларининг бинолари тўлиқ таъмирланиб, янгилари қад ростлади.

Ўзбекистон Ички ишлар вазирлигининг қарор, буйруқ ва дастурлари асосида Қорақалпоғистон ички ишлар вазирлиги ва унинг жойлардаги идоралари томонидан республика ҳудудида ижтимоий-сиёсий вазиятни барқарорлаштириш, жиноятчиликнинг олдини олиш, фуқароларнинг ҳафсизлигини таъминлаш борасида аниқ тадбирлар белгиланиб, олиб бориладиган кенг қамровли ишлар натижасида криминоген вазият назорат остида бўлди. 2009 йилнинг 9 ойи давомида барча турдаги жиноятлар 2,22 фоизга камайди.

Асосий эътибор диний экстремизм ва терроризмга қарши кураш, республикадаги барқарор вазиятни издан чиқариш ниятида бўлган шахслар тўғрисида ўз вақтида оператив маълумотлар олиш, республикага кириб келиши мумкин бўлган тақдирланган адабиётлар, қурол-яроғ ва ғиёҳванд моддаларни фош қилишга қаратилди. Республиканинг Туркменистон ва Қозоғистон давлатлари ҳамда бошқа вилоятлар билан чегаралаш ҳудудларида ИПХ масканлари ва блок постлар ташкил этилиб, уларда милиция ходимлари билан бирга республика Божхона бошқармаси ва чегара қўшинлари ходимларидан иборат гуруҳлар кеча-кундуз хизмат қилишлари ташкил этилди.

(Давоми 3-бетда)

ДЕМОКРАТИЯ КЎЗГУСИ

Халқимиз ҳаётидаги муҳим сиёсий воқеа — Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси ва халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларига ўтказиладиган сайловлар кунини тобора яқинлашмоқда. Мамлакатимизда рўй бераётган ижтимоий-сиёсий ўзгаришлар кундалик ҳаётимизда ўз ифодасини топади. Сайловлар катта сиёсий воқеа бўлиб, шу муносабат билан эришган муваффақиятларимиз сарҳисоб қилиниши табиий ҳол. Ютуқларимиз эса тасодифий эмас ва осонлик билан қўлга киритилганини йўқ. Бу мураккаб масалаларни ҳал этишнинг тўғри йўллари танланганлиги натижасидир.

Мустақилликка эришилгач, Ўзбекистонда жамият, давлатчилик тизими шакллари ўзгарди. Қабул қилинадиган қонунлар инсон манфаатлари ҳимоясига хизмат қилиши белгиланган бўлиб, жамиятимизда демократлаштириш жараёнини ривожлантириш учун мамлакатимиз парламентининг ислоҳ қилишга ва ривожлантиришга катта эътибор берилди. 2004 йилда мамлакатимизда биринчи бор дунёнинг бошқа ривожланган давлатларидаги каби икки палатали Парламент шакллантирилди.

Икки палатали Парламентга ўтиш мамлакатимизда демократик жараёнларни жадаллаштириш, Ватанимизнинг жаҳондаги обрўини оширишга хизмат қилмоқда. Агар халқаро майдонга назар ташласак, кўпгина ривожланган давлатларда икки палатали Парламент фаолият юритаётганига гувоҳ бўламиз. Бундан қўланган мақсад нима? Асосий мақсад шуки, қонунчилик соҳасида мукамалликка ва профессионализмга эришиш, адолат, ошкоралик ҳамда ҳурфикрликни ривожлантиришдир. Яъни, қўйи палата — Қонунчилик палатасида депутатлар қонунлар яратиш устида доимий равишда ишлайдилар ва самарали қонунларни шакллантирадилар. Юқори палата (Сенат) эса қонунлар қабул қилиш жараёнида иштирок этиб, сенаторлар ўз ҳудуди манфаатларини ифода этадилар. Натижада қонунлар ҳар томонлама мукамаллашади.

Икки палатали Парламентнинг устунилиги шундаки, қонунлар ҳар томонлама қўриб чиқилаётганда турли манфаатлар ва қарашлар ҳисобга олинади ҳамда энг илғор ва тўғри фикрга тўхталуш имкони бўлади. Иккинчи устунилиги, бун-

Икки палатали Парламент АҚШ, Англия, Франция, Италия ва Япония сингари мамлакатларнинг тараққиёт йўлини белгилаб берганлиги тарихдан маълум. Шу тўғрисида биз учун ҳам шу йўл маъқул кўрилади.

Президентимиз Ислам Каримов иккинчи чакирик Олий Мажлисининг иккинчи сессиясида икки палатали Парламент тузилиш тақдирини билдирган эди. Бу тақдирини 2002 йилнинг 27 январидан ўтказилган референдумда халқимиз қўллаб-қувватлади. 2004 йил 26 декабрда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва маҳаллий Кенгашларга сайлов ўтказилиб, икки палатали Парламент шакллантирилди. Бу ўзининг ижобий натижасини бериб, ўтган қарийб беш йил давомида йиғирмалдан ортқиянги қонунлар яратилиб, ўнлаб қонунларимизга ўзгаришлар ва қўшимчалар киритилди. Бу қонунлар халқимиз турмуш фаровонлигини ошириш, мамлакат иқтисодий қудратини мустаҳкамлаш, унинг ташқи мамлакатлар билан тенглар ичра тенг давлат сифатида алоқаларини таъминлаш ишига хизмат қилмоқда.

(Давоми 3-бетда)

ДОЛЗАРБ МАВЗУГА БАФИШЛАНДИ

Бугун мамлакатимизда Президентимиз ва ҳукуматимиз томонидан истиқлолнинг дастлабки кунларидан бошлаб, изчиллик билан амалга оширилаётган тўб иқтисодий ислохотлар ўзининг ижобий натижаларини бермоқда. Бу жараён дунё ҳамжамияти томонидан юқори баҳоланётгани ҳам, халқаро йирик молиявий ташкилотлар Ўзбекистонда бўлаётган ўзгаришларга катта қизиқиш билан қараётгани ҳам бежиз эмас.

Маълумки, айни пайтда дунёнинг қўллаб-қамқоғувчи молиявий инқироздан азият чекмоқда. Хусусан, қўллаб-йирик корпорациялар минглаб ходимлари билан тузган меҳнат шартномаларини бекор қилаётди. Юзгага келган оғир вазиятдан чиқолмаётган обрўли компаниялар ўз фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлаётгани боис, ишсизлар сонини кескин ошиб, дунё аҳолининг ижтимоий аҳолиси салбий томонга қараб кетмоқда.

Юқоридаги ҳолатлардан келиб чиқиб,

Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида “Ўзбекистонда жаҳон молиявий-иқтисодий кризис оқибатларини бартараф этиш чора-тадбирлари дастури”нинг оммавий ахборот воситаларида ёритилиши мавзусида матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

Конференцияда таъкидланганидек, юртбошимизнинг ташаббуси ва бевосита раҳбарлигида ҳукуматимиз томонидан миллий иқтисодиётни янада эркинлаштириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали янги иш ўринларини қўлайтиришга катта эътибор қаратилмоқда. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг салбий оқибатларини бартараф этиш бўйича 2009-2012 йилларга мўлжалланган инқирозга қарши чоралар дастури мамлакатимизни 2009 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг энг устувор йўналиши этиб белгиланган. Ушбу дастур асосида иқтисо-

дий ўсишнинг узоқ муддатли барқарор сурьатларини ва иқтисодиётнинг мувозанатли ривожланишини таъминлаш, биринчи навбатда: халқаро сифат стандартларига жавоб берадиган, ички ва ташқи бозорларда талаб юқори бўлган рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқаришга йўналтирилган иқтисодиётнинг энг муҳим тармоқларини модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгиллашга, қийноқ жойларда ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини жадал ривожлантиришга, мулкдорнинг, талбиркорлик ва кичик бизнеснинг мақоми, ўрни ва аҳамиятини тубдан қайта қўриб чиқиш, аҳоли бандлигини таъминлаш каби қўллаб-қамқоғувчи масалалар ўрин олган.

Бу каби муносабатларнинг матбуотда қўллаб-қувватлангани эътироф этган ҳолда инқирозга қарши чоралар дастурида белгиланган комплекс чора-тадбирлар ҳусусидаги, аниқ далилларга асос-

ланган, ютуқ ва камчиликлар содда, халқимизга тушунарли тилда ёритилган материалларнинг нисбатан камчилигини ташкил этаётганини таъкидлаш муҳимдир.

Қаътий тежамкорлик тизимини жорий этиш, ишлаб чиқариш харажатлари ва маҳсулотлар таннарихини камайтириш ҳисобидан 2009 йилнинг биринчи ва иккинчи чорақлари давомида эришилган ютуқлар, истеъмол бозорига ўтган йилгига нисбатан 20 фоиз арзонлашган нархларда маҳсулотлар чиқараётган корхона ва ташкилотлар, уларнинг келгуси режалари ҳақидаги ахборотлар нисбатан камчилигини ташкил этади.

Юқорида кўрсатилган мавзулар марказий нашрларимиз саҳифаларидан кўпроқ ўрин эгалласа, амалга оширилаётган кенг қўламли иқтисодий ислохотларнинг мазмун-моҳияти ва аҳамияти янада тушунарли бўлар эди.

Ўз мухбиримиз

НАҚД ПУЛСИЗ ХИСОБ-КИТОБ АФЗАЛЛИКЛАРИ

Вилоят прокуратураси органлари фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, ҳусусан, иш ҳақлари тўловлари кечиктирилишини бартараф этиш борасида мунтазам иш олиб боришмоқда. Нақд пул тушуми прогноз кўрсаткичларининг бажарилиши назорат қилиниб, нақд пулни банкдан ташқари ноқонуний айлантиришга, иш ҳақи, пенсия пулларини ўзлаштиришга барҳам бериш, муддати ўтган дебитор қарзларни ундириш чора-тадбирлари кўришмоқда. Ил бошидан буён ушбу соҳада ўтказилган тадбирларда 46 млрд. сўм нақд пул маблағларини ноқонуний айлантириш ҳолатлари аниқланиб, 100 та жиноят ишлари қўзғатилди.

Ҳусусан, Қўрғонтепа туманидаги «Сурайё» ҳусусий савдо дўконида ўтказилган қисқа муддатли текширишда 7,4 млн. сўм савдо пули назорат қасса машинасига кириш қилинмагани аниқланиб, фирма раҳбари Ш.Абдуллаева жиноий жавобгарликка тортилди.

Избоскан туманидаги 1-мактаб газначиси С.Ғоиев эса шу йил июн-сентябрь ойларида ўқитувчиларга 13 млн. сўм маошини тарқатмай, ўз эҳтиёжлари қарғаб юборган. Аска маиший хизмат ва тадбиркорлик касб-ҳунар коллежсининг мансабдор шахслари аслида иш-лабмаган фуқаро 3.Мажидаева шу йил январдан август ойигача табел юритиб, 1 млн. сўмдан зиёд иш ҳақи ҳисоблаганлар. Шахрихон туманидаги «Ортиш» алоқа бўлинмасининг бошлиғи ва оператори ҳомиладорлик таътилига чиққан бўлсалар-да, туман почта бўлими масъул ходимлари уларга 1,9 млн. сўм иш ҳақи ҳисоблаб, ўзaro «баҳам қўришган». Шунингдек, туман почта бўлими ҳамда «Абдулйи» алоқа бўлинмаси мансабдор шахслари «Сўзоқ» МФЙда яшовчи 26 нафар фуқаронинг 2 ойлик жами 3,4 млн. сўм пенсия пулларини тўламай, имзолари сохталаштириш «йўли» билан ўзлаштиришган.

Текширишларда муддати ўтган дебитор қарзорлиқнинг ундирилмаслиги тўғрисида иш ҳақлари тўланмай қолган ҳолатлар ҳам юзага чиқди. Чуночки, Хўжаобод туманидаги «Сувоқова» ишлаб чиқариш корхонасининг мансабдор шахслари муддати ўтган 18 млн. сўм дебитор қарзорлиқни ундириш ҳусусида қайғуришмаган. Оқибатда 5 ой мобайнида 11 нафар ишчи ҳолимга 4 млн. сўм иш ҳақи тўланмаган.

Иш ҳақини ўзлаштирган, ўз вақтида тўлаб бормаган мансабдор шахсларни жиноий ва маъмурий жавобгарликка тортиш билан бирга судларга даъво аризалари киритилиб, ундириб берилмоқда. Ҳусусан, Марҳамат туманидаги «Ўқчи пахта тозалаш» АЖ, Избоскандаги «Пой-ту» машина-трактор парк ишчи-ҳодимларига жами 14,9 млн. сўм иш ҳақини ундириш учун фуқаролик ишлари бўйича судга 2 та даъво аризаси киритилди.

Вилоят миқёсида прокурорлар аралашуви билан 353,5 млн. сўм иш ҳақи тўланди. Муддати ўтказиб юборилган 1,3 млрд. сўмни ундириш ҳақида судларга 169 та ариза киритилди. Иш ҳақларини ўз вақтида тўлаш бўйича бевосита хизмат бурчларини адо этмаган мансабдор шахслар интизомий ва маъмурий жавобгарликка тортилди. Иш ҳақлари ва пенсия пуллари ўзлаштирилган 32 та ҳолат бўйича жиноят ишлари қўзғатилди.

Вилоятимизда Вазирилар Маҳкамасининг «Пластик карточкалар асосида ҳисоб-китоб қилиш тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори босқичма-босқич ижрога қаратилгани боис нақд пулсиз савдо ва хизмат кўрсатиш доираси кенгайиб бормоқда.

Ҳаво ва темир йўл транспортларига патта сотуви, коммунал хизмат тўловларини қабул қилуви, аҳолидан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаб олуви, автомобилларга ёқилги қуювчи шохобчалар, савдо залининг майдони 150 кв.метрдан зиёд бўлган турғун савдо дўконлари, рестороанлар, корхона ва муассасалардаги ошхоналар, меҳмонхоналар, алоқа бўлими терминаллар билан таъминланмоқда.

Президентимизнинг «Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва хўжалик объектлари бўш пул маблағларини жалб этишни янада рағбатлантиришнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига кўра савдо ва хизмат кўрсатиш тармоғи корхоналарининг тўлов терминаллари билан жиҳозланмагани ҳамда ундан фойдаланиш талабларига риоя қилинмагани худди назорат-қасса машинаси ўрна-тилганига ёки ундан фойдаланилмагани каби савдо ва хизмат кўрсатиш қондаларининг бузилишига тенглаштирилди. Бунинг учун масъул шахслар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда маъмурий ҳамда жиноий жавобгарликка тортилди. Қонуни бузганларга Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 164-моддасига биноан энг кам ойлик иш ҳақининг бир баробаридан ўн беш баробаригача, ЖКнинг 189-моддасига асосан энг кам ойлик иш ҳақининг 150 баробаридан 600 баробаригача жарима, шунингдек икки йилгача ахлоқ тўзатиш ишби, 6 ойгача қамоқ жазолари қўлланилди.

Пластик карточкалар бўйича тўловларнинг қабул қилиниши Давлат солиқ идоралари ва ҳокимликлар томонидан назорат қилиб боришмоқда. Белгиланган тартибда мониторинглар ва текширишлар ўтказилмоқда. Фуқаролар ва юридик шахслардан тушган аризалар, «ишонч телефон»лари орқали бўлган muroжаатлар ўрганилиб, қонуний чоралар кўришмоқда.

Айрим «учар»лар пластик карточкалардаги маблағларни ҳам ўзлаштиришга уринган ҳолатлар аниқланди. Ҳусусан, «Миллий банк»нинг Қўрғонтепа филиали бош мутахассиси Т.Эргашев тумандаги урта умумтаълим мактаблари педагог ва ҳодимларининг жами 10,1 млн. сўм меҳнат таътили пуллари ўтказилган пластик карточкаларини бермаган. У «Мусаффо ҳаёт нури» ҳусусий корхонаси мансабдорлари билан келишиб, «Пайнет» шохобчасига ўрнатилган савдо терминалида икки ой мобайнида ушбу маблағни 506 минг сўм эвазига нақдлаштириб, ўз эҳтиёжига сарфлаб юборган. Бундан ташқари туман газначилик бўлинмаси ҳодимларининг пластик карточкаларига молиялаштирилган 440 минг сўмни ўзлаштирган Т.Эргашевни суд қилимишга яраша жазолади.

Зокиржон ИСМОИЛОВ,
Андижон вилоят прокуратураси бўлим бошлиғи

Кечиримлилик, бағрикенглик, муруват энг яхши инсоний фазилатлардир. Яхшилар яхши амаллари билан ибрат кўрсатиб, алашган кимсаларни ҳақ йўлга бошлайдилар. Билмасдан ёки қасддан жиноят содир этиб, қилмишидан пушаймон кимсаларни кечириб, авф этиш, бундан кейин ҳалол яшашларига имконият яратиш жамиятимиз инсонпарварлигининг мазмун-моҳиятини намоян этиди. Олий Махлис Сенатининг Республикаимиз мустақиллигининг 18 йиллиги арафасида қабул қилган амнистия тўғрисидаги қарори ҳис-туйғуларини, нафсини жиловлай олмай жиноят содир этиб судланган, жазони ўтаётган, ишлари судга оширилган, муайян жиноятда айбонларни, қилмишларига иқрор ва пушаймон бўлган маҳкум ва маҳбустларга кўрсатилган инсоний муруват бўлиб, дилларига кишанларни ечи. Уларга оқиллари бағрига қайтиш, ҳалол ишлаб, яшаш имкониятларини ҳавола қилди.

Шаҳар прокуратураси ҳуқуқ-тартибот органлари билан ҳамкорликда ушбу қарор ижросини таъминлаш борасида тинимсиз иш олиб борапти. Судларга қўйилган ишлар бўйича Амнистия тўғрисидаги қарор бандларида кўрсатилган шахсларнинг аризаларини қаноатлантириш ва тайинланажак жазони ўташдан озод этиш ҳусусида илтимосномалар киритилмоқда.

Ҳусусан, Кува туманида туги-

либ, Фарғона шаҳрида яшаётган Мавлудхон Мамажонов ЖКнинг 223-моддаси, 1-қисмида қўзда тутилган жиноятни содир этган. Яъни, тегишли тартибда виза олмай, ҳужжатларни расмийлаштирмасдан ноқонуний равишда чет элга чиқиб кетган. Бишкек шаҳрига бориб, у ердан Ис-тамбулга равона бўлган. Орадан беш кун ўтиб Ўзбекистон Республикасига қайтиб кираётганида ушланган.

Жиноят ишлари бўйича Кува

ИМКОНИЯТ

ноябрда суди прокурор ёрдамчиси нинг М.Мамажоновга нисбатан Республика Олий Махлиси Сенатининг амнистия тўғрисидаги қарори 1-банди ва 7-бандини қўллаб, жиноят ишнинг тугатиш ҳақидаги фикрини, судланувчининг қилмишларидан пушаймон бўлиб авф этишни сўраб ёзган аризасини, муқаддам судланмагани, содир этган қилмиш унча оғир бўлмаган жиноятлар тоифасига киришини инобатга олиб, жиноят ишнинг тугатишини лозим деб топди.

Куваойлик Акбаржон Гафаровга нисбатан ЖКнинг 140-моддаси, 3-қисми «а» банди ва 219-моддаси 2-қисми бўйича жиноят иши қўзғатилган эди. У ҳужжатсиз 4 тонна пиёз маҳсулотини Қирғизистон Республикасига олиб чиқиб кетаётган «ЗИЛ» русумли юк машинаси чегарада тўхтатилиб, текшириш учун боқхона масканига олиб борилаёт-

ганида, «Ласетти» русумли енгил машинасида йўлни тўсишга уринган. Бунинг улдасидан чиқа олмач, олдинга ўтиб кетиб, йўлга тракторни қўндалган қўйдирган ва юк машинасини тўхтатишга эришган. Ҳуқуқ-тартибот органлари ҳодимларига жиддий қаршилик кўрсатиб, машинадаги пиёзни йўлга тўктириб юборган. Судланувчи аризасида қилмишидан пушаймонлигини билдириб, ўзига нисбатан амнистия қарорини қўллашини сўраган. Суд унинг қилмиши унча оғир бўлмаган жиноятлар туркумига кириши, биринчи бор жиноят содир этганини инобатга олиб, амнистия тўғрисидаги қарорнинг тегишли бандларига асосан унга нисбатан қўзғатилган жиноят ишнинг тугатишини лозим деб топди.

Олий Махлис Сенати қарорига асосан 26 та жиноят иши юзасидан жавобгарликка тортилган 31 нафар шахс авф этилди. Ушбу жарасен давлат эомқда. Жавобгарликка тортилганлар тергов мобайнида амнистиянинг моҳияти тушунтирилиб, авф этиш борасида илтимосномалари бўйича суд тегишли ахримларини чиқармоқда.

Авф этилганларнинг аксарияти шуқроналар айтиб, бундан буён ҳалол ишлаб яшашга ваъда беришди.

Нўмонжон ТҲЛИЕВ,
Куваой шаҳар прокурори

ЖАҲОЛАТ БАНДАСИ

Рости, қўйда номини нафрат билан тилга олмақчи бўлган кимсани йигит дейишга ҳам тилинг бормайди. Чунки ҳақиқий, мард йигитлар қандай ҳолатда бўлмасин жаҳлларига эрк бермайдилар, ўзларини турли вазиятларда ҳам тута билладилар.

1977 йилда туғилган, ҳеч қерда ишламайдиган Суннатullo Аҳмедовнинг шайтон измига бўйсунма бошлангича анча йиллар бўлган. Анкироғи, биринчи марта у Пахтачи туман судининг 1993 йил 23 июндаги ҳукмига асосан 3 йил озодликдан маҳрум қилинган эди. Иккинчи марта эса унга жиноят ишлари бўйича Булунгур туман судининг 2004 йил 17 ноябрдаги ҳукмига асосан Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 25, 186-моддасининг 1-қисми билан 2 йил муддатга ахлоқ тугатиш иши жазоси тайинланган.

Ичкиликнинг қўлига айланган С.Аҳмедовни жорий йилнинг 3 май куни шайтон яна ўз измига бўйсундирди. Шу куни тахминан соат 16:30 лар атрофида у маст ҳолатда Султонобод кишлоғидаги озик-овқат дўконларининг бирига танишини ахтариб кириб қолди. Дўконда сотувчилан ташқари Зоҳид Бобоев ҳам ўтирган бўлиб, у ҳам анча ширақайф эди. Зоҳиднинг «Қалайсан, папан?» деган гапи Суннатуллонинг иззат-нафисга теги. Улар дўкон ичида анча вақт бақир-чақир қилишиб, ташқарига чиққач муш-таша кетишди.

Баъзан ота-оналарнинг, олий ўқув юртилари ўқитувчиларининг мактабларига таълим савияси пасайиб кетгани тўғрисидаги эътирозларини тинглашга тўғри келди. Омади юришиб тест синовларида зарур балларни олган, институтнинг биринчи курсида ўқётган талабаларнинг айримлари жунгина са-

университетининг «Бошлангич таълим методикаси» йўналишини «бичириб» диплом олган. Шу диплом асосида ишга қабул қилинган. ФДУга юборилган сўровномага жавоб мактабдан маълум бўлишча, ушбу муаллимага тегишли В 043577 рақамли диплом олийгоҳда қайд этилмаган. Демак, М.Тошмирзаеванинг

қийин эмас. Айрим саводсиз муаллимлар ҳатто коллежларга ҳам ишга жойлаштирилиб, текшириш мобайнида Фарғона шаҳридаги мактаб ва коллежларда даре ўтаётган. Фарғона давлат университети, Қўқон давлат педагогика университети, Наманган Давлат университетида ўқимасдан, қалбаки дипломларга эга

САВОДСИЗ МУАЛЛИМЛАР

воларга ҳам жавоб бера олмай қийналишади. Ким ўқитган сени, деган танбеҳни эшитишади.

Дарҳақиқат, уни ўқитган муаллимнинг ўзи саводсиз. Биронта «ҳожатбарор» топиб берган сохта, қалбаки диплом билан ишга жойлашиб олган. Шаҳар ҳалқ таълими бўлимига қарашли мактабларда меҳнат қонунийлиги ижросини ўрганиб, таҳсил қилиш жараёнида билимли, тажрибали муаллимлар билан бир қаторда саводсизлар ҳам даре ўтаётганининг шохиди бўлди.

14-умумтаълим мактабининг бошлангич таълим ўқитувчиси М.Тошмирзаева Фарғона давлат

дипломи қалбаки. 30-умумтаълим мактабининг инглиз тили ўқитувчиси С.Мадраҳимова, 37-мактабининг бошлангич таълим бўйича ўқитувчиси З.Ғофурова, 33-мактабининг жисмоний тарбия ўқитувчиси Ш.Шунабоваевларнинг Фарғона давлат университети «бичириб» олган дипломлари ҳам қалбаки бўлиб чиқди. Бошлангич таълими, жисмоний тарбияни қўя турайлик, қалбаки муаллимлар ҳатто аниқ фанлар бўйича ҳам тап тормай «сабоқ» беришаверган. Гуё ФДУнинг «Физика ва информатика» йўналишини битирган Х.Қирғизова 38-мактабда болаларга физика фанидан қандай «сабоқ» берганини тасаввур қилиш

чиққан 15 нафар «педагог»лар фош этишди.

Ҳалқ таълими бўлимига қарашли Ўқувчилар иходиёт марказининг тўғрак раҳбарлари М.Умрзокова, Ю.Аҳмедова, 37, 13, 39-мактабга таълим муассасалари — болалар боғчаларида тарбиячи бўлиб ишлаётган З.Хошимова, М.Эрматова, Ш.Тожибоваевларга Марғилон педагогика коллежини битиришгани тўғрисида «топиририлган» дипломлар ҳам қалбаки бўлиб чиқди.

Ушбу ҳолатлар бўйича жиноят ишлари қўзғатилди.

Козимжон ЗОҲИДОВ,
Фарғона шаҳар прокурорининг катта ёрдамчиси

ДЕМОКРАТИЯ КЎЗГУСИ

(Давоми. Бошлангани 1-бетда)

Илгари сайловда Қонунчилик (қуйи) палатаси депутатлигига номзодлар сайлов округлари бўйича сиёсий партиялар ва сайловчиларнинг ташаббускор гуруҳлари томонидан кўрсатилиб, яширин овоз бериш йўли билан сайланган бўлса, бу йилги сайловда фақат сиёсий партиялар номзод кўрсатиш ҳуқуқига эгалар. Чунки мамлакатимизда самарали кўппартиявийлик шаклланиб, тобора ривожланиб бораётгани фуқароларнинг ташаббускор гуруҳлари томонидан номзод кўрсатиш институтидан фойдаланишга зарурат қолдирмади. Бу ҳол ҳокимият вакиллик органларини шакллантириш ва уларнинг фаолиятини ташкил этишда, давлат бошқарувини янгилаш ва янада демократлаштириш ҳамда мамлакатни модернизация қилишда сиёсий партияларнинг иштироки эътибор учун янада кенг имконият яратиб беради.

Ўтган сайловда Олий Мажлис Қонунчилик палатасига 120 нафар депутат сайланган бўлса, бу йилги сайловда 135 нафар депутат сайланди. Шунингдек, Ўзбекистон Экологик ҳаракати ҳам сайловда иштирок этиб, бу ҳаракатдан ҳам Қонунчилик палатасига 15 нафар депутат сайланди.

Шу билан бирга жорий йилнинг 27 декабрида халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига кўп партиявийлик асосида беш йил муддатга сайлов ўтказиладиган. Мазкур сайлов яқинлари эълон қилингандан сўнг уш қулик муддат ичида Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси Сенат аъзоларини сайлаш учун депутатларнинг қўшма мажлислари ўтказилишини эълон қилади.

Марказий сайлов комиссиясининг вилоятларда депутатларнинг қўшма мажлисларини ўтказиш санаси, вақти ҳамда жойи кўрсатилган қарори оммавий ахборот воситаларида эълон қилинади. Мамлакатимизда шакллантириладиган Сенат аъзолари, яъни сенаторлар 100 кишидан иборат бўлиб, уларнинг 84 нафари халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайланган депутатлар қўшма мажлисида яширин овоз бериш йўли билан Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридан тенг миқдорда — 6 кишидан сайланади. Қўшма

мажлисда барча депутатлар умумий сонининг учдан икки қисми ҳозир бўлса, Сенат аъзоларига сайлов ўтказиш учун ваколатли ҳисобланади.

Сенат аъзолигига номзодни қўшма мажлисда иштирок этаётган депутатларнинг ярмидан кўпи ёқлаб овоз берса, у сайланган ҳисобланади. Овоз беришда тегишли миқдорда Сенат аъзолари сайланмаган бўлса, шу мажлиснинг ўзида такорорий овоз бериш ўтказилади. Сенатнинг қолган 16 нафар аъзоси эса фан, санъат, адабиёт, ишлаб чиқариш соҳасида, давлат ва жамият фаолиятининг тармоқларида катта амалий тажрибага эга бўлган ҳамда алоҳида хизмат кўрсатган энг обрўли фуқаролар орасидан Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тайинланади.

Бундай тажриба кўлаб мамлакатларда мавжуд. Жумладан, Ирландия ва Италияда Сенатнинг ўн бир аъзоси Президент томонидан, Канадада Сенатнинг барча аъзолари умрбод генерал-губернатор томонидан тайинланади.

Конституциямиз ва сайловга оид қонунларда Сенат аъзолигига номзодларга ҳеч қандай ортиқча талаб ва чекловлар йўқ. Холбуки, баъзи давлатларда ҳали ҳам мулкый, маълумотга оид ва бошқа чекловлар қўлланилади. Масалан, Канадада сенатор бўлиш учун номзод камида 4 минг долларга баҳоланадиган мулкка эга бўлиши зарур.

Сенаторнинг қонунчилик палатаси депутатидан кўзга ташланадиган биринчи фарқи шундаки, у асосан халқ орасида, яъни вилоят ва туманларда меҳнат фаолияти билан шугулланиши мумкин. Сенат йиғилиши қақчилганда эса Қонунчилик палатаси депутатлари ишлаб чиққан қонун лойиҳалари ҳақида ҳар жиҳатдан, аввало, ҳаёт тажрибаларидан келиб чиқиб фикр билдиради. Демак, шу босқичда қонунларимиз янада маромига етади, халқимиз манфаатларига хизмат қилади. Шу маънода жорий йилнинг 27 декабрида бўладиган сайловда маҳаллий Кенгашларга кўрсатиладиган номзодларга овоз бериш чоғида уларнинг ҳар бирига сенаторга қўйиладиган талабларни мезон қиласан ашамасиз. Пировардиди, биз юксак салоҳиятли депутатлар корпусини шакллантиришга эришамиз.

Ларини ҳимоя қиладилар. Олий Мажлис, халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларини шакллантиришда улар ҳам энг асосий сиёсий куч сифатида майдонга чиқадилар ҳамда ўз номзодларининг сайланиши билан ҳокимиятнинг тузиш ва давлат бошқарувида иштирок этадилар.

Мустақиллик йилларида давлат қурилиш ва бошқаруви тизимини ривожлантиришда, ҳусусан, қонунчилик ҳокимиятининг роли ва таъсирини кучайтириш, ижро

этувчи ҳокимият органлари ташкилий-ҳуқуқий асосларини янада тақомиллаштириш, қонунлар ва ҳуқуқат қарорларини бажариш механизми қандай йўлга қўйилганлиги, сиёсий партияларнинг фаолиятини ошириш ҳамда жамоатчилик назорати каби масалалар марказий ўринни эгаллаб келмоқда.

Президентимиз ташаббуслари билан "Давлат бошқарувини янгилаш ва янада демократлаштириш, мамлакатни модернизация қилишда сиёсий партиялар ролини кучайтириш тўғрисида"ги Конституциявий қонуннинг қабул қилиниши, шубҳасиз, демократик ислохотларнинг чуқурлаштириш борасида асосий ва ҳал этувчи аҳамият касб этмоқда.

Халқимизнинг фаолияти уларнинг сайловлардаги иштироки ва мамлакатимиздаги мавжуд сиёсий партиялар ва ҳаракатлар фаолияти

(Давоми. Бошлангани 1-бетда)

Биргина курул-яроғ, портловчи моддалар ва ўқ-дориларнинг ноқонуний айланиши билан боғлиқ 36 та, моддалар билан боғлиқ 2 та жиноят иши кўзга тушди.

Жорий йилнинг 9 ойида оғир турдаги жиноятлар 0,99 фоиз, ўта оғир жиноятлар 3,37 фоиз камайишига эришилди.

Қидирувдаги жиноятчиларни қўлга олиш ҳамда бедарак йўқалганларни аниқлаш мақсадида олиб борилган тезкор-профилактик тадбирлар натижасида 153 та жиноятчи қўлга олинди. Бедарак йўқолган 40 кишидан 16 нафари охириги яшаётган жойи аниқланиб, уларига қайтарилди.

Ўтган даврда одамлардан фойдаланиш учун уларни ёллаш билан боғлиқ 89 та жиноят аниқланиб, 92 киши қўлга олинди. Шу билан бирга Қорақалпоғистон ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари билан ҳамкорликда гиёҳқандлик

моддаларининг кириб келиш йўллари ва манбаларини аниқлаш борасида амалга оширилган ишлар натижасида жиноятчилардан олинган гиёҳқандлик моддаларининг миқдори 109 кг 251,2 граммга етди.

Шунингдек, иқтисодиёт соҳасида жами 71 та жиноят аниқланиб, 83 та шахс жавобгарликка тортирildi ва уларнинг 358 миллион 682 минг сўмлик мол-мулк мусодара қилиниб, шундан 306 млн. 900 минг сўмлик давлат тасарруфига ўтказилди.

Маълумки, спиртли ичимликларнинг жамиятга етказётган зарари ҳақида кўп гапирмиш. Қўлаб қонунбузарликларнинг мастлик таъсирида содир этилиши халқимизнинг бу борадаги ҳавотир бежиз эмаслигини кўрсатади. Шундан келиб чиқиб фаолиятимизда ички қилиб-қилиб, у билан боғлиқ жиноятчиликка қарши курашишга катта эътибор қaratганимиз. Ҳусусан, шу қунарга спиртли ичимликларнинг ноқонуний айланишига доир 9 та ҳолат аниқланиб, ҳуқуқбузарлардан жами 15 млн. 241 минг сўмлик 5002 литр этил спирти ва спиртли ичимликлар олиб қўйилди.

Ёшлар мамлакатимиз келажиги. Шу сабабли уларнинг тарбияси доимо диққат марказида. Ички ишлар органлари ҳодимларининг маҳаллий ҳокимият ва хотин-қизлар кенгашлари, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати билан ҳамкорликда олиб борган тадбирлар натижасида вояга етмаганлар орасида жиноятчиликнинг камайишига эришилди. Ҳукуматимиз томонидан ёш авлодини ватанга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг чуқур билимли бўлишлари учун бир қатор ишлар амал-

га оширилмоқда. Жумладан, ички ишлар органларида хизмат вазифини бажариш вақтида вафот этган ҳодимларнинг фарзандларини ва Ҳужайли туманидаги 1-сон "Меҳрибонлик уйи" тарбияланувчилари ҳамда ички ишлар органларида хизмат қилаётган кам таъминланган эркин ёлланган ҳодимлар фарзандларининг ёзи таълимини кўнгилли ўтказишини таъминлаш мақсадида фармойиш чиқарилди. Унга асосан вазирилгимизнинг Тиббиёт бўлимига қарашли Даволаш ва соғломлаштириш марказида болалар учун лагер ташкиллаштирилди. Лагерьда 100 га яқин бола 3 босқичда дам олди.

Қорақалпоғистон ички ишлар органларида фидойиллик кўрсатиб хизмат қилган юртдошларимиз халқимизнинг ҳурмат-эътиборида. Республикаимизнинг дастлабки ички ишлар халқ комиссарлари бўлган Аллар Ҳўсназаров, Қасим Аёзов, Қорақалпоғистон милициясидаги дастлабки генерал-майор Уснад-

дин Ҳўтемуратов, 17 йил давомида Қўнғирот тумани ички ишлар бўлими бошлиғи давомида ишлаган Жўласбай Сайимбетов ва бошқа кўлаб милиция ҳодимларининг номлари абадийлаштирилганлиги уларнинг хизмати эл-юрт томонидан эътирф этилиганини исботида.

Устозларнинг йўлидан бораётган кўлаб ҳодимларимиз мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашда, жиноятчиликка қарши курашда ҳормай-толмай хизмат қилмоқдалар. Намунали хизмати учун уларнинг бир нечтаси давлат мукофотларига лойиқ деб топилди. Ҳусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари биноан 6 та ҳодим II даражали "Шон-шараф" ордени, 1 нафар ҳодим "Меҳнат шухрати" ордени, 1 нафар ҳодим "Дўстлик" ордени, 8 та ҳодим "Жасорат", 4 нафар ҳодим "Шухрат" ва 2 нафар ҳодим "Содиқ хизматлари учун" медали билан тақдирландилар. Шунингдек, 22 та ҳодим "Қорақалпоғистон Республикасида хизмат кўрсатган юрст", "Қорақалпоғистон Республикасида хизмат кўрсатган экономист", "Қорақалпоғистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийи" унвонларига муяссар бўлишди.

Яқиндагина нишонланган касб байрами-миз, мамлакатимиз Президенти ва ҳукуматимизнинг бизга қаратаётган эътибори ва қўрсатётган ғамхўрлиги, халқимизнинг бизга "осойишталигимиз посбони" дея ишонч билан қараш зиммаларига улкан масъулият юклайди, профессионал бурчимизни шараф билан ўташга ундайди.

Хотин-қизлар сони депутатлик-ни номзодлар умумий сонининг камдада ўттиз фоизини ташкил этиши лозим. Сиёсий партиялар фақат ўз партияси аъзоларини ёки партиясизларни депутатликка номзод этиб кўрсатади.

Мамлакатимизни демократлаштиришда сиёсий партияларнинг ўрни ва роли ошиб бораётган бў-лгани кунда сайлов кампаниясида сиёсий партиялар сайлов жараёни-нинг асосий субъекти эканлиги билан ажралиб туради. Депутатлик-ка номзодлар фақат сиёсий партия-лар юқори органлари томонидан кўрсатилади ва у сайловга олтимиш беш кун қолганида бошланади ва қирб беш кун қолганида тугайди.

Қонунчилик палатасини шакллантиришда сиёсий партиялар бе-восита сайловларда ҳамда Спикер ва унинг ўринбосарлари сайлови-да, шунингдек, ўз фракциялари-нинг фаолияти орқали иштирок этадилар. Ўнг муҳими эса сиёсий партияларнинг сони эмас, балки уларнинг сиёсий мустаҳкамлиги ва сайловчилар томонидан қўллаб-қувватланишидир.

Мамлакатимиз тарихида иккин-чи марта икки палатали парламен-тга ўтказиладиган сайловлар парла-ментга ва маҳаллий Кенгашларга одоли, юксак маданияти, били-ми, ҳаёт муаммолари ва халқ ташвишларидан хабардор бўлган муносиб юртдошларимизнинг сай-ланишини таъминлаши керак.

Адхам ОДИНАЕВ,
Бош прокураторнинг Олий ўқув
курслари ўқитувчиси

САЙЛОВ ВА СИЁСИЙ ПАРТИЯЛАР

барқарор ривожланиб бораётган сиёсий тизими, демократик талаблар ва халқаро-ҳуқуқий нормаларга тўлиқ жавоб берадиган сайловлар ўтказилишига мустаҳкам замин ҳисобланади.

Маълумки, 2009 йил 27 декабрида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасига, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайловлар бўлиб ўтади. Уларда сиёсий партияларнинг фаолияти ва улар ўртасидаги рақобат муҳити анча кучаяди.

Фуқароларимизнинг бўлажак сайловлардаги иштироки мамлакатимиздаги мавжуд сиёсий партиялар ва ҳаракатлар фаолияти билан бе-восита боғлиқдир. Сиёсий партиялар жамиятда кишиларни бирлаштиради ва уларнинг мақсад-муддо-лари бирлигини таъминлайди, ва-киллик органлари учун курашиб, ўз сиёсий гуруҳларининг манфаат-

этувчи ҳокимият органлари ташкилий-ҳуқуқий асосларини янада тақомиллаштириш, қонунлар ва ҳуқуқат қарорларини бажариш механизми қандай йўлга қўйилганлиги, сиёсий партияларнинг фаолиятини ошириш ҳамда жамоатчилик назорати каби масалалар марказий ўринни эгаллаб келмоқда.

Президентимиз ташаббуслари билан "Давлат бошқарувини янгилаш ва янада демократлаштириш, мамлакатни модернизация қилишда сиёсий партиялар ролини кучайтириш тўғрисида"ги Конституциявий қонуннинг қабул қилиниши, шубҳасиз, демократик ислохотларнинг чуқурлаштириш борасида асосий ва ҳал этувчи аҳамият касб этмоқда.

Халқимизнинг фаолияти уларнинг сайловлардаги иштироки ва мамлакатимиздаги мавжуд сиёсий партиялар ва ҳаракатлар фаолияти

билан бевосита боғлиқ. Юртбоши-ми "Ўзбекистон XXI асрга инти-лмоқда" номи асарига сиёсий ҳаёт-ни эркинлаштириш масаласига тўхталиб: "Сиёсий соҳани эркин-лаштириш борасида: авваламбор, аҳолининг сиёсий фаолиятини ку-чайтириш, жамиятда манфаатлар ва қарама-қарши кучлар ўртасида му-возанатни таъминлайдиган кучли механизмининг шакллантириш зар-ур", деб таъкидлаган эди.

Зеро, умумхалқ сайловлари ор-қали давлат бошлиғи ва вакиллик

органлари депутатларини сайлаш демократик ҳуқуқий давлатнинг энг муҳим белгисидир. Инсон ҳуқуқла-ри умумжаҳон Декларациясининг 21-моддасида "Ҳар бир инсон бе-восита ёки эркин сайланган вакил-лар воситаси орқали ўз мамлакатини бошқаришда қатнашиш ҳуқуқига эга"лиги белгиланган.

Сенат томонидан 2008 йил 4 де-кабрда маъқулланган "Сайлов тўғрисидаги қонун ҳужжатлари та-қомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикаси-нинг айрим қонунларида ўзгариш ва қўшимчалар киритиш ҳақида"ги Қонун билан "Сиёсий партия-лар тўғрисида"ги Қонуннинг 131-моддасида ўзгариш киритилди. Мазкур қонуннинг 1-моддасига кўра, сиёсий партия Ўзбекистон Республикаси фуқароларининг қарашлар, манфаатлар ва мақсад-лар муштараклиги асосида тузи-л-

тириш мақсадида Қонунчилик па-латасида депутатлар сони ва тарки-бида катта ўзгаришлар рўй бермоқ-да.

Сайлов қонунчилигидаги қирин-тилган ўзгаришларга асосан "Ўзе-бекистон Республикаси Олий Маж-лисига сайлов тўғрисида"ги Қону-нининг 1-моддасида "Ўзбекистон Рес-публикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси беш йил му-датга сайланадиган бир юз эллик депутатдан иборат.

Қонунчилик палатасининг бир юз ўттиз беш депутати ҳудудий бир мандатли сайлов округлари бўйича кўппартиявийлик асосида умумий, тенг ва тўғридан-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан сайланади.

Қонунчилик палатасининг ўн беш депутати Ўзбекистон экологик ҳаракатидан сайланади" деб белги-ланди.

Бугун аксарият ривожланган мамлакатларда аҳолининг нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш жараёни тўлиқ йўлга қўйилган. Уларда тўлов тизими пластик карточка ёки электрон тарздаги турли хил воситалар орқали амалга оширилади. Юртимизда ҳам ушбу тизимга ўтиш жараёни оммалашиб бормоқда. Аҳолининг бу борадаги саволларига ойдинлик киритиб

бор санашга сарф қиладиган вақтинини тежайди, қолаверса, ҳар қандай жойда ва истаган вақтда масофадан туриб тўловни амалга ошириш мумкин. Шунингдек, банк карточка ҳисобоварида турган пулларнинг тизимга ҳисобланадиган фоиз кўринишида қўшимча даромад оласиз.

Ҳозир тижорат банклари томонидан пластик карточкалардаги мабла-

лар учун ҳам меҳнатга ҳақ тўлаш тизимини соддалаштирадиган ва пировадидида мамлакатда тўлов интизомини мустаҳкамлайди.

— **Ўз навбатида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизими норматив ҳужжатлар билан тартибга солинади. Шулар ҳақида ҳам маълумот берсангиз?**

— Албатта бу ҳолатларни тартиб-

ҳокимликлари, манфаатдор идоралар, компаниялар, уюшмалар билан биргаликда қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 2009 йил 1 октябр ҳолатига тижорат банклари томонидан жами 5,5 млн. дан ортиқ пластик карточкалар муомалага чиқарилиб, қарийб 42 мингта савдо ва хизмат кўрсатиш объектларида ҳисоб-китоб терминал-

ришда уларни қўллаш тартиби тўғрисида "ти Низоми ишлаб чиқилган. Мазкур Низоми жорий йилнинг 6 августидан кучга кирди.

Мазкур Низомига мувофиқ, савдо ва хизмат кўрсатиш объектлари — мулкчилик шаклларида, сотув ҳажмида, иншоотнинг ўлчамидан ва ҳоказолардан қатъи назар, товарлар сотиш ва хизматлар кўрсатишга

ПЛАСТИК КАРТОЧКАЛАР ТИЗИМИ —

тиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, департамент директори Аҳмад МАМАТОВНИ СУБАТТА ТОРТИД.

— **Авола сўбатимизни нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилишнинг афзаллиги ва қулайликларига изоҳ беришдан бошласан. Пластик карточкаларнинг қўлланилиши аҳолига қандай қулайликлар яратяди?**

— Мамлакатимиз ривожланиб бораётган, дунё таърибасида синналган, муваффақиятли ҳисобланган банк-молия хизматларида турғи ва унумли фойдаланишга эришилмоқда. Ана шундай хизматлардан бири бу пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш тизимидир. Бунда даставвал, банкда сизга ҳисобовар очилади, сўнг пулнинг пластик карточкага туширилади.

Сиз шу орқали савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларида ўрнатилган ускуналар орқали (терминал) нақд пулсиз тўлов амалиётини амалга оширавасиз. Пластик карточкалардаги маблағларнинг банк кассалари ёки банкноматлардан нақд пул кўринишида олиниши ҳам мумкин. Шунини алоҳида қайд этиш лозимки, пластик карточканинг жуда қўл қулайликлари мавжуд. Хусусан, ҳисоб-китобларнинг тезкорлиги, яъни сизнинг навбатда туриб ёки касса олдида нақд пулни бир неча

ларга энг қамиди йиллик 14 фоиз устам ҳақи тўланмоқда. Шу билан бирга пулни йўқотиб қўйиш, ўйратилиш ёки уларни санадаги хатолар билан боғлиқ хатолар пластик карточка орқали амалга оширилганидан муомалада мавжуд эмас.

Пластик карточкалар ҳисоб-китобларни амалга оширишда фойдаланиладиган ахборотни ўзидан сақлаб қолади. Барча харидлар ва кўрсатилган хизматлар учун амалга оширилган тўловлар тўғрисидаги маълумотларни ёдда тутишга зарурат қолмайди. Чунки махсус ускуна ёрдамида пластик карточкадаги пулнинг ҳаракати тўғрисида бир неча сонияда маълумот олиш мумкин. Бундан ташқари, пластик карточка, берилган ҳудуд ва тижорат банкидан қатъи назар, республикаимизнинг барча ҳудудлари ҳамда тижорат банкларида амал қилади, энг муҳими, ойлик иш ҳақини пластик карточкада олиётган фуқаро меҳнат таътилида ёки хизмат сафаридан бўлса ҳам унга ўз вақтида иш ҳақини истаган тижорат банкиннинг касса терминаллари ва жойларга ўрнатилган банкноматлар орқали олиш имкониятига эга бўлади.

Агар эътибор қаратилган бўлса, пластик карточкалар нафақат товар харид қилаётган ёки кўрсатилган хизматга ҳақ тўлаётган фуқароларга, балки барча ҳўжалик юритувчи субъект-

га солувчи қўллаб қонун ва қонун-ости ҳужжатлари мавжуд. Жумладан, мамлакатимиз Президентининг "Пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини янада ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ПҚ-433-сонли ва Вазирлар Маҳкамасининг "Пластик карточкалар ёрдамида ҳисоб-китоблар тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" 445-сонли қарори ва бошқа ҳужжатларни келтиришимиз мумкин. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки ва Давлат солиқ қўмитасининг "Тўлов терминаллари билан жиҳозлаш ва аҳоли билан пул ҳисоб-китобларини амалга оширишда уларни қўллаш тартиби тўғрисида" ти Низоми ва бошқа ҳужжатлар нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини янада ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этмоқда.

— **Таъбиқий, янги усулнинг амалиётга татбиқ қилиш жараёнида кенг қамровли ишларни талаб қилади. Шундан келиб чиқадиган бўлса, татбиқий бир алоқа туғилади. Тижорат банклари томонидан пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини ривожлантириш борасида қандай чора-тадбирлар амалга оширилмоқда?**

— Бу борада ҳозирда тижорат банклари томонидан шаҳар ва туман

лари ўрнатилди. Ушбу рақамларни ўтган йилнинг 1 октябрга нисбатан таққослайдиган бўлса, тижорат банклари томонидан муомалага чиқарилган пластик карточкалар сони 1,3 мартага, ўрнатилган терминаллар сони эса 2 мартага ошган.

Шу билан бирга, ўтган йилнинг 1 октябрга нисбатан пластик карточкалар орқали амалга оширилган амалиётлар қарийб 3 бараварга кўпайди.

Бундан ташқари, пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини янада ривожлантиришнинг таъминлаш мақсадида 2010 йилнинг 1 январигача тижорат банклари томонидан савдо ва хизмат кўрсатувчи объектларга ўрнатилган терминаллар сони 60 мингтага етказиш кўзда тутилган, ўз навбатида пластик карточка эгаларига янада қулайликлар яратиш юзасидан барча зарур чоралар белгилан олган.

— **Сиз юқорида савдо ва хизмат кўрсатиш объектларида ўрнатилган терминаллар тўғрисида гапирдингиз. Айтингчи, мазкур терминалларнинг ўрнатилиш тартиби қай тарзда?**

— Ҳозирда Республика Марказий банки ва Давлат солиқ қўмитаси билан биргаликда "Тўлов терминаллари билан жиҳозлаш ва аҳоли билан пул ҳисоб-китобларини амалга оши-

мўлжалланган (мослаштирилган) жой ёки ишшоот.

Низом талабларига қўра қўйилган савдо ва хизмат кўрсатиш объектларида тўлов терминали мажбурий ўрнатилиши лозим:

— авиация ва темирйўл патталари сотиш кассалари;

— уй-жой коммунал хизматлар кўрсатувчи корхоналар ҳузурида очилган аҳолидан тўловларни қабул қилиш шохобчалари;

— телефон, шу жумладан, уяли алоқа телефонлари хизматлари учун тўловларни қабул қилиш шохобчалари;

— аҳолидан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни қабул қилиш шохобчалари;

— автомобилларга ёниғи қўйиш шохобчалари;

— савдо зали майдони 150 квадрат метрдан ортиқ бўлган турғун савдо шохобчалари;

— рестороалар;

— иш ҳақи тўлаш пластик карточкалардан фойдаланиб амалга ошириладиган корхоналар ва муассасалардаги умумий овқатланиш объектлари;

— меҳмонхоналар;

— алоқа бўлимлари.

Мазкур савдо ва хизмат кўрсатиш объектлари раҳбарлари тўлов терминалларининг узлуksиз ишлашини

ҚАРОР ИЖРОСИ НАЗОРАТДА

Мамлакатимизда амалга ошириляётган иқтисодий ислохотлар натижасида банк-молия тизимида улкан ўзгаришлар юз бермоқда. Айниқда банклар аҳолининг ишончли ҳамкорига айлиб бораётгани қувонарли ҳол, албатта. Айниқса, дунё таърибасида синналган муваффақиятли банк тизимларини татбиқ этиш катта самара бермоқда. Бугун аксарият тараққий этган мамлакатларнинг аҳолиси нақд пул муомаласини пластик карточкалар воситасида ёки электрон тарзда амалга ошираётгани сир эмас. Биз ҳам нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимига бошқимча-бошқич ўтиб бораёямиз. Ўз навбатида янги усулни амалиётга татбиқ этиш жараёни норматив ҳужжатлар билан тартибга солинади. Жумладан, Вазирлар Маҳкамасининг "Пластик карточкалар асосида ҳисоб-китоб қилиш тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" ти 445-сонли қарори қабул қилинган эди. Ушбу қарор ва шу тизимни тартибга солишга мўлжалланган бошқа норматив ҳужжатларнинг жойлардаги амалиёт юзасидан олиб борилган чора-тадбирлар асосида аниқланишича, айрим тижорат банклари, газначилик бўлимлари, корхона ва ташкилотларнинг масул шахслари томонидан иш ҳақи ҳамда барча турдаги тўловларни пластик карточкалар орқали амалга оширишда жидалик камчиликларга йўл қўйилмаётгани аниқланди. Жумладан, Денов туман газначилик бўлими ҳодимлари тумандаги 81-сонли ўрта мактаб ишчи-хизматчиларининг 15,3 млн. сўм иш ҳақини уларнинг розилигисиз тўлиқ пластик карточкаларга ўтказишган. Бу билан ҳодимларнинг қонун билан ҳимояланган манфаатларига жуда кўп миқдорда моддий зарар етказилган. Шунингдек, тумандаги 37-сонли ўрта мактаб директори Н.Кенжаев ҳамда бош ҳисобчи И.Сувонюлар ҳодимларга тегишли пластик карточкалардаги 3,4 млн. сўм иш ҳақларини савдо шохобчаларида тегишли терминалларда нақдлаштириб, талон-торож қилганлар.

Бундан ташқари, Ургут туманидаги "Агробанк" филиали мутахассиси К.Набиев 71-сонли мактаб ҳисобчиси Р.Тошмуродова билан биргаликда шу мактабнинг 48 нафар ўқитувчиларига белгиланган 1,3 млн. сўмлик иш ҳақини уларнинг розилигисиз бошқа пластик карточкаларга ўтказиб, савдо корхоналаридаги терминаллар ёрдамида нақдлаштириш орқали ўзлаштириб олишган.

Бошқа вазиятларда эса савдо ва хизмат кўрсатувчи корхоналар томонидан пластик карточкалардан фойдаланган ҳолда тўловни қабул қилишдан бош тортиш ҳолатлари учраб турибди. Масалан, Каттақўрғон шаҳридаги "Покиза плюс" хусусий фирмасига қарашли савдо дўкони сотувчиси Ю.Хидиров дўконидаги тер-

миналдан пластик карточка орқали савдо қилмоқчи бўлган хариддорнинг таклифини рад қилиб, тўловни қабул қилишдан бош тортган.

Худди шундай ҳол Самарқанд шаҳридаги "Абдуғиёс-Х Фарм" масъулияти чекланган жамияти дорихонасида ҳам тақдорланган. Дорихона фармацевти Б.Шамсиева хариддорнинг пластик карточка билан ҳисоб-китоб қилиш истагини рад қилди. Бундай ҳолатларни ўз вақтида аниқлаш мақсадида жойларда "Ишонч телефон"лари ташкил этилди.

Ҳозирги кунда нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизими оммалашиб бораётган, жойларда савдо терминаллари ва банкноматларни белгиланган миқдорда ўрнатиш ҳамда улардан фойдаланиш борасида ҳам камчиликлар кўзга ташланмоқда. Жумладан, Касби туманидаги "Майдонов Лазизбек", "Умид" фирмаси ва "Барака шароб савдо" унитар корхонаси раҳбари "Агробанк" туман филиалига терминал олиш учун ариза билан мурожаат қилганига қарамай, банк масъулари томонидан терминал билан таъминлаш асосиз кечиктирилган. Шунингдек, туманда жойлашган "Халқ банки" бўлимида ҳисоб рақами очиб фалият кўрсатаётган субъектларнинг 13 тасида терминал ўрнатилиши кўзда тутилган бўлса-да, бор-йўли 5 тасидагина терминаллар ўрнатилган.

Қорақалпоғистон Республикасида эса 13 та банкномат ўрнатилиши режалаштирилган бўлиб, амалда 9 та банкномат ишга туширилган. Бунинг оқибатида Нукус, Шуманай, Қонлиқул ва Мўйноқ туманларида банкноматлардан фойдаланиш йўлга қўйилмаган.

Текширувлар жараёнида яна шу нарса маълум бўлмоқдаки, тижорат банклари томонидан мижозларнинг пластик карточкалар ҳамда терминалларга бўлган талаблари ўз вақтида қондирилмапти. Мисол учун, "Агробанк"нинг Чуст туман филиали томонидан 1372 нафар, "Миллий банк" томонидан 500 нафар мижозни пластик карточкалар билан таъминлаш чоралари қўрилмаган бўлса, "Матлуботсавдо" жамиятига қарашли озиқ-овқат маҳсулотлари билан савдо қилувчи 8 та дўконида терминаллар етказиб берилмаган.

Юқорида келтириб ўтилган қонунбузарликлар бўйича айбдор шахслар тегишли жавобгарликка тортилди. Хулоса қилиб айтганда бўлса, нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш тизимини кенг оммалаштиришда барча тадбиркорлик субъектлари ва унга масъул ташкилотлар масъулиятини янада қучайтиришимиз лозим бўлади.

Авазбек ЮСУПОВ,
Бош прокуратура бошқарма прокурори

ДОИМИЙ КУЗАТУВДА

маблағларини жалб этишни янада рағбатлантириш қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида" 2009 йил 24 сентябрдаги 445-сонли, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини янада ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" 2006 йил 3 августдаги 443-сонли ҳамда "Тижорат банклари депозитларига аҳоли ва ҳўжалик субъектлари бўш пул

маблағларини жалб этишни янада рағбатлантириш қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида" 2009 йил 6 апрелдаги 1090-сонли қарорлари қабул қилинган эди. Ана шу қарорлар ижроси амалда бажарилишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари Федерацияси ва унинг ҳудудий тузилмалари томонидан бир қанча ишлар олиб боришмоқда. Жумладан, бу борада Хоразм вилоятининг ҳудудий бирлашмаси ва туман (шаҳар) жамиятлари томонидан аҳоли (истеъмолчи) ўртасида пластик карточкалар тўғрисида сўровномалар ўтказилди.

Сўровнома натижаларига қўра, терминал мавжуд ҳўжалик юритувчи субъектларда пластик карточка орқали тўловларни амалга ошириш рад қилинган ва барча турдаги товар маҳсулотларини сотиб олишда улардан тўлиқ фойдалана олинмаётганлиги маълум бўлди. Шу билан бирга керакли маҳсулотнинг нақд пулдаги нарҳига нисбатан фарқи 8-10 фоизни ташкил қилаётгани ва пластик карточкаларга қўйилган маблағларни банк муассасаларидан нақд пулда олинса, 10-20 минг сўмдан ортиқ берилмаётганлиги кўрсатилган. Мисол тариқасида, Шовот тумани Х.Оллоберганов хусусий корхонасига қарашли 5-сон дўконида, деҳқон бозори ҳудудидаги "Янгибозорсавдо" 4-дўконида ва гилам дўконида пластик карточка орқали савдо қилинганда маҳсулотларни 8-10 фоиз қиммат нарҳларда сотиш ҳолатлари қайд қилинган. Мазкур қонун бузилиш ҳолатлари бўйича ҳам маълумотлар тегишли органларга тақдим этилди. Шунингдек, Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари Федерацияси Фаргона вилояти ҳудудий бирлашмаси Қўқон шаҳар бўлинимасига жорий йилнинг сентябр ойида шаҳардаги автомобилларга қўлғи қўйиш шохобчаларида ҳамда спиртли ичимликлар билан савдо қилувчи дўконларда пластик карточка орқали савдо қилинмаётганлиги тўғрисида истеъмолчилар ариза билан мурожаат қилишган. Ариза юзасидан Қўқон шаҳар бўлинимаси мутахассислари томонидан мазкур АЕКШларда ўрганишлар олиб борилади, Маълум бўлишича, мазкур ҳўжалик юритувчи субъектлардан терминаллар банк ва солиқ ҳодимлари томонидан вилоят ҳокимининг қарори бор деган ваз билан ҳеч қандай сабабсиз олиб кетилган экан. Бу ҳолат бўйича Федерация томонидан ўрганиш ишлари олиб борилиб, терминаллар жойига қайтарилди.

Жамиш МАКСУДОВ,
Ўзбекистон Истеъмолчилар ҳуқуқларини
ҳимоя қилиш жамиятлари Федерацияси
матбуот котиби

таъминлашлари шарт. Шу билан бирга, юқорида келтирилган рўйхатга киритилмаган бошқа савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларида ҳам тўлов терминаллари ўрнатилиши мумкин ва унинг тартиби маъмур Низомда белгилан кўйилган.

Бундан ташқари, ҳозирги кунда пластик карточка эгаларига янада қулайликлар яратиш мақсадида, ти-

баб бўлади.

Агар пластик карточкадан фойдаланувчилар нархни сунъий равишда ошириш ёки пластик карточкани қабул қилишдан бош тортиш ҳолатларига дуч келса, бевосита Давлат солиқ қўмитаси ва Монополиялар чиқариш, рақобат ва тadbиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг жойлардаги бўлинмалари-

шартларига мувофиқ, лекин олинган маблагнинг 0,5 фоизидан ошмаган миқдорда хизмат ҳақи олинishi мумкин.

— **Ҳозирги пайтда мамлакатимизнинг барча ҳудудларида пластик карточка ёрдамида тўловларни амалга ошириш бирмунча кенгайиб бормоқда. Аммо ўша чеккароқ ҳудудлардаги савдо ва хизмат кўрсатиш**

ҳамда улар зиммасига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарлик юкланади.

Низом талабларига кўра, савдо ва хизмат кўрсатиш объектиларининг сотувчи-ҳодимлари томонидан тўлов терминалларидан фойдаланишнинг билмаслиги сабаби билан банк пластик карточкалари орқали тўловларни қабул қилмаслик ҳола-

фоиз пасайтирилган ставка бўйича даромад (фойда) солиғи тўлайдилар.

— **Бизга маълум бўлишича, айрим савдо ва хизмат кўрсатиш объектиларида (дорихона, супермаркет ва ҳоказо) "VISA" карточкаларини қабул қилмаётган экан. Бу масалада қандай фикр билдирасиз?**

— Ҳозирги кунда пластик карточкалар асосида ҳисоб-китобларни амалга оширишда 2 та тизимдан фойдаланилмоқда:

VISA — тизимида банк (фақатгина Ўзсаноатқурилишбанк) пластик карточкалари орқали миқоз ўз ҳисобқамидида мавжуд маблағларни доирасида тасарруф этиш имконини беради.

DUET — тизимида эса банк пластик карточкалари электрон ҳаёми вазифасини бажариб, миқоз ўз ҳисобқамидида мавжуд маблағларини терминал, банккомат ёки инфоқисослар ёрдамида пластик карточкага кўчириб олади.

Ҳақиқатдан ҳам илгари маъмур тизимларни бириштирувчи ягона ускуналарни ўрнатилиш ва дастурий таъминот билан таъминлаш ишлари ўз якунига етмаганлиги 2 хил турдаги тизимнинг пластик карточкалари орқали савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларида ўрнатилган терминалларда тўловларни амалга оширишда қийинчиликлар бор эди.

Бутунги кунда Республика ҳудудидида савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчаларида ўрнатилган VISA — тизими ёки DUET — тизимидида терминаллардан қатъи назар DUET — тизимидидаги банк пластик карточкалари орқали тўловларни амалга ошириш мумкин.

Қайд этиш лозимки, VISA — тизимидида банк пластик карточкаларини ҳам ушбу дастурга боғлаш ишлари якунланган, бу борадаги ноқулайликлар бартараф этилди.

“Huquq” мухбири

Ўткиржон Деҳқонов суҳбатлашди

ҚУЛАЙЛИК ВА АФЗАЛИКЛАР

жорат банклари деҳқон бозорлари маъмурияти билан биргаликда бозорларда ташкил этилаётган ярмаркаларда ҳам тўлов терминаллари орқали мева-сабзавот маҳсулотлари харид қилишнинг ташкил этилмоқда.

— **Баъзан тўлов пластик карточка орқали амалга оширилагани учун сотувчи маҳсулот нархида устима фойз қўйиш ҳоллари ҳам учрамоқда...**

— Тўлов пластик карточка орқали амалга оширилганини учун маҳсулот нархида устима фойз қўйилиши мумкин эмас. Ўзбекистон Республикаси Марказий банк билан Давлат солиқ қўмитаси томонидан биргаликда ишлаб чиқилган “Тўлов терминаллари билан ҳижозлаш ва аҳоли билан пул ҳисоб-китобларини амалга оширишда уларни қўллаш тартиби тўғрисида”ги Низом талабларига кўра, банк пластик карточкалари орқали тўловлар амалга оширилганда товарлар (ишлар, хизматлар) нархлари асосан равишда оширилишига йўл қўйилмайди.

Ҳаттоки бундай салбий ҳолатлар, Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 13 февралдаги 75-сонли қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикасида чакана савдо қондалари”га мувофиқ, Маъмурий жавобгарлик ва Жиноят кодексларида асосан жавобгарликка тортилишига са-

га ёки тегишли ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга мурожаат қилишлари мумкин.

— **Пластик карточкадан маблагни ечиш учун хизмат ҳақи мавжудми?**

— Шунинг алоҳида қайд этиш лозимки, пластик карточкаларда пул маблағларини исталган тижорат банклари кассаларидаги банккомат ва терминаллардан бемалол нақд шаклда ечиб олиш мумкин.

Шу билан бирга, тижорат банклари томонидан амалга оширилаётган пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоблар тизимини янада ривожлантириш мақсадида, ягона тарифлар ишлаб чиқилган бўлиб, ҳозирги кунда барча тижорат банклари маъмур ягона тарифлар бўйича пластик карточкалар асосида ҳисоб-китобларни амалга оширомоқда. Хусусан, маъмур ягона тарифларга кўра, пластик карточка эгалари хизмат кўрсатувчи банк кассаларидан иш ҳақи лойиҳаси бўйича нақд пул олиш амалиётларини амалга оширишларида қайд ҳақи олинмайди.

Пластик карточкага қонунчиликда белгиланган тартибда турли мақсадларда, масалан, ижара ҳақи, автомобиль ёки бино сотишдан нақд пулсиз шаклда келиб тушган маблағларни банк кассаларидан нақд пул шаклида олинаётганда шартнома

объектларида ўрнатилган терминалларнинг ишлатилиши талаб даражасида эмаслиги аҳолига муаммолар келтирмоқда. Бу борада қандай ишларни амалга ошириш режалаштирилмоқда?

— Саволнинг ўзини. Ҳа, айрим савдо, умумий оққатилариш ва пуллик хизмат кўрсатиш корхоналарида тижорат банклари томонидан хорижий валюта маблағлари эвазига олиб келинган терминалларни атайлаб ишлатмаслик ҳолатлари учраб турибди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банк билан Давлат солиқ қўмитаси биргаликда ишлаб чиқилган Низом талабларига кўра, савдо ва хизмат кўрсатиш объектиларида банк пластик карточкалари орқали тўловларни қабул қилиш бўйича тўлов терминалларининг мавжудлиги ва улардан мажбурий равишда фойдаланиш устидан назорат давлат солиқ хизмати органлари томонидан амалга оширилади.

Қайд этиш лозимки, савдо ва хизмат кўрсатиш объектилари томонидан тўлов терминаллари билан ҳижозлаш ҳамда улардан фойдаланиш талабларига риоя этилмаганлиги назорат-касса машиналарини ўрнатилиш ҳамда фойдаланиш тартиби, савдо ва хизмат кўрсатиш қоидаларини бузишга тенглаштирилди

ти савдо ва хизмат кўрсатиш қоидаларининг бузилиши, деб ҳисобланади.

Савдо ва хизмат кўрсатиш объектилари сотувчи-ҳодимлари (маъсул шахслар) томонидан тўлов терминалларининг носозлиги баҳона қилиниб, банк пластик карточкалари орқали тўловлар қабул қилинмаса, улар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар.

Агар, тўлов терминаллари ўрнатилган дўконлар томонидан тўловларнинг пластик карточкадан қабул қилиниш рад этса, харидор дарҳол давлат солиқ хизмати органларига “ишонч телефони”лари орқали ёки ёзма тарзда мурожаат қилиш лозим.

Шу ўринда таъкидлаш ўринлики, пластик карточкада хизмат кўрсатиш тadbиркорлик субъектлари учун ҳам фойдалидир. Бу борада ҳукуматимиз томонидан имтиёзлар белгиланган. Хусусан, Президентимизнинг “Пластик карточкалар асосида нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини янада ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2006 йил 3 августдаги Қарорига асосан хизмат кўрсатиш соҳаси корхоналарида пластик карточкалар қўлланиб, тўланган ҳажмда амалдаги ставкага нисбатан 10

ТЕЗКОР, ИШОНЧЛИ ВА ҚУЛАЙ. ЛЕКИН...

Юртимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислохотлар, хусусан, банк-молия тизимини янада тақомиллаштириш борасида олиб борилаётган ишлар, аҳолига хизмат кўрсатиш сифатини ошириш йўлида ишлаб чиқилган чора-тадбирлар натижасида соҳада сезиларли ижобий ўзгаришларга эришилмоқда. Буларнинг ҳаммаси аҳолига қулайлик яратиш, уларнинг турмуш фаровонлигини яхшилаш мақсадида амалга оширилаётгани ҳам, натижада эса республикамиз иқтисодиёти юқалиш томон бўй қўзгани ҳам бор гап.

Бу борада, айниқса юртимизда фаолият кўрсатаётган банкларнинг аҳоли учун қулай ва тезкор хизмат турларини тақлим этаётганини алоҳида эътироф этимаслик инсофдан эмас. Қолаверса, ёш ҳодимлари ҳам “Мижоз банк учун эмас, банк мижоз учун” таъмоили асосида фаолият юритиб, ҳалқимизга хизмат кўрсатишнинг турли имконияти ва воситаларидан тўла фойдаланишмоқда.

Аҳолига тақлим қилинаётган янги хизмат турларидан бири шубҳасиз пластик карточкалардир. Тан олиш керак, юқори технологиялар асосида ишлаб чиқарилган пластик карточкалар ҳавфсизлигини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади. Шунингдек, улар тезкорлиги, ишончлилиги ва қулайлиги билан мижозлар талабига тўлиқ жавоб беради. Бу эса, нақд пулсиз ҳисоб-китоб тизимини янада кенгайтиришда қўл келмоқда. Энди ҳаммаюрини қаппайтириб, пул кўтариб юрмайсиз. Ишончиз ҳам тез битади. Бунга каминга ҳам иссиқ сув, электр ва бошқа маиший хизматлар учун пул тўлашда амин бўлиш. Бир сўз билан айтганда, буларнинг ҳаммаси аҳолига қулайлик яратиш мақсадида пухта режа асосида ташкил этилганлиги боис, таҳсинга сазовордир.

Аммо... Аммо бу борада ҳам айрим ноқулайликлар, муаммолар пайдо бўляпти.

Биринчидан, пластик карточкага белгиланган маблағ ўтказилгандан кейин мижоз банккомат топиши ва карточкани “зарғужат” (оқлатиш) керак. Акс ҳолда карточкани ишлатиш олмайсиз. Банккоматлар бўлса, асосан банкларда жойлашганлиги боис, ўша кунни иш вақтининг маълум қисми йўлда ўтади. Пластик карточка жорий этилиши билан банккоматларни ҳам етарли миқдорда ўрнатилиш лозим эмасмили?

Иккинчидан, пластик карточка жорий этилгач, уни ишлатиш борасида айрим са-

воллар пайдо бўлдики, унинг жавобини нафақат мижозлар, балки, терминал орқали ҳисоб-китобни амалга ошираётган аксарият алоқа ҳодимлари, савдо шохобчалари-ю ошхона ҳодимлари ҳам билмасликлари аён бўлмоқда. Фикримизни мисоллар билан изоҳлашга ҳаракат қиламиз:

Масалан, каминанинг пластик карточкага эса бўлганига уч ойча бўлиб қолди. Ўтган давр мобайнида, карточкани ишлатмоқчи бўлган даяри барча ҳолатларда, терминал эгалари уни олиб, керакли тўғаларни босадилар-да, кодни сўрашди. Керакли суммани чегириб қолган эса, карточка билан чекни қайтариб беришди. Фақат бир марта “Чорсу” бозоридидаги тўғат маҳсулотлари сотишга ихтисослашган дўкондаги кассир қиз карточкани терминалга ўрнатган, уни мен томон ўтирди-да, “қодингизни теринг” дея ўзи тескари қараб турди. Назаримда фақат шу кассиринга тўғри йўл тутди. Ахир “Pin-Kod” сир сақланиши керак-да!

Ўтган ҳафта навбатчи бўлганим учун ишдан кечроқ чиқдим. Соат тунги 12 лар бўлиб қолган. Метронинг “Амир Темир хиббони” бекатига тушиб, пластик карточкани ишлатмоқчи бўлсам, ҳодим “Терминалимиз икки кундан бери ишламаяпти” дея жавоб берди. Унинг айтишича, устлар келиб, таъмирлашган, бир соатгина ишлаб, яна бузилганмиш! Нақд пулга сотиб олишга тўғри келди. Поезд келишини кутиб ўтирар эканман, ўйланиб қолдим. “Яхши ҳамки, ёнимда нақд пул бор экан. Йўқса... Ярим кечаси уйга етиб олиш учун кимга сараяр эдим? Карточкада бир эмас, юзта жетонга етадиган пулин бўлса-ю сотиб ололмасан! Алам қилмайдими? Эртасига эрталаб, “Бунёдкор” бекатидида бошқароқ ҳолат қоз берди. Кираверишда жетон сотувчи пластик карточкани кўриб, “Аскабан-кичким” деб сўради. Йўқ, деганимдан кейин, терминалга ўрнатиб, ишлатмоқчи бўлиш. Анча урингач, “Ишламади” дея қайтариб берди. Ишламаган терминални ё карточками, сўрасам, елкасини қисиб қўя қолди...

Бу воқеалардан сал олдинроқ булардан-да қизқироқ ҳолат қоз берган эди. Ўша кун қўл телефонида пул тўлаш мақсадида ишдан қайтишда йўлим бўлгани учун “Билайн”нинг бош офисида кирдим. Оператор қиз карточкани олгач, телефон рақамим билан фамилияمنى сўради. Айтдим. Компьютерни иш-

латиб, маълумотларим хатланган файлини топгач, “Энди шахсингизни тасдиқловчи ҳужжатингизни ҳам кўрсатинг” дели дабурустдан. Ҳайрон бўлидим. “Компьютерингиздаги телефон рақамининг рўнарсига исм-шарифини ёзиб қўйибди-ку! Е айтганларим нотўғри эканми?” десам, “Бу карточка сизники йўқми, билмаман. Балки бировникидир” дели хотиржамлик билан. Ҳаҳим чики кетди. “Баракка топгур, ахир пластик карточкамдаги билан рақамимга бириктирилган исм-фамилия бир хил эмасми?” деганимдан кейин стулни тарақлатганча жаҳд билан ўрнидан туриб, офиснинг нариги бурчагига кетди. Ҳайратим янада ошди: наҳотки республикадаги етакчи уйли алоқа компаниясининг бош офисида атиги биттагина терминал бўлса? Бундан чиқди, пластик карточка эгалари эндиликда карточкадан ташқари шахсларини тасдиқловчи ҳужжатларини ҳам олиб юришлари керак экан-да! Балки бу операторнинг тутган йўли тўғридир. Ундай бўлса, нима учун бошқа терминал эгалари карточкани кўриб, ҳужжат сўрашмайди? Ваҳоланки, айнан уларнинг ҳисоб-китобда ҳужжат сўрашлари мақсада мувофиқроқ ҳисобланмайдими? Ундан ташқари, майли, бундан буюн ёнимизда шахсимизни тасдиқлайдиган ҳужжат ҳам олиб юрдик, дейлик. Аммо ҳудо кўрсатмасин-у карточкага қўшиб ҳужжатимизни ҳам йўқотиб қўйсак-чи? Карточкани-ку жаримасини тўлаш, шу заҳоти оламиз. Бирок, ўша ҳужжатимиз паспорт бўлса-чи? Ана энди бош оғрикчи кўринг: ўша карточканинг янгисини олиш учун биринчи галда паспортни кўрсатиш керак эмасми? Майли, маълум вақтдан кейин янги паспорт олдингиз ҳам дейлик, лекин унчага йўқотган карточкангизни топган одам қандай йўл тутаркин? Агар инсофли бўлса, қайси банктан берилганига қараб, ўша манзилга олиб келар. Акси бўлса-чи?

Айрим ошхоналарда эрталабчи соат 10 гача ва кечки 18 дан кейин терминаллар ишламайди. Баъзи супермаркетларда эса, бир неча касса аппаратлари ўрнатилгани ҳолда, фақат биттасида терминал бўлиб, айнан шу ерда қўпичча одам тирбанд бўлади. Бу ҳам майли, бироз кутсак, асакамиз кетмайди. Бирок...

Яқинда Тошкент вилоятида яшовчи бир танишим айтиб қолди: туман марказидаги

дўконга чиқиб ёғ билан бир қоп ун харид қилиб, пулинги карточка билан тўламоқчи бўлибди. Сотувчи маҳсулотни кўрсатилган нархда фақат нақд пулга сотишини, карточка орқали бўлса, устига устима қўйилишини билдирди. Танишим ноилж, карточка билан ўша маҳсулотларни белгиланган нархдан қимматроққа харид қилибди. Ваҳоланки, Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 13 февралдаги 75-сон қарори билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикасида чакана савдо қондалари”га биноан, товарлар учун харидорлар учун нақд пуллик ҳисоб-китоблар назорат-касса машиналари қўлланиладиган ҳолда амалга оширилади. Савдо залининг майдои 150 кв. метрдан ортққ бўлган турғун савдо шохобчаларида тўловни пластик карточкалар бўйича қабул қилиш учун терминаллар бўлиши керак.

Адлия вазирлигида 2009 йил 27 июлда 1986-сон билан рўйхатга олинган “Тўлов терминаллари билан ҳижозлаш ва аҳоли билан пул ҳисоб-китобларини амалга оширишда уларни қўллаш тартиби тўғрисидаги Низом”нинг 12-бандига мувофиқ эса, банк пластик карточкалари орқали тўловлар амалга оширилганда, товарлар (ишлар, хизматлар) нархлари асосан равишда оширилишига йўл қўйилмайди. Шунга биноан, харидор томонидан савдо нуқтасида маҳсулот харид қилинганда, нақд пул билан пластик карточка ўртасидаги нарх-навода фарқ бўлиши мумкин эмас, деб белгиланган.

Хулоса ўрнида айтилган бўлсак, юқорида қайд этилганидек, ҳукуматимиз томонидан аҳолига яратилаётган қулайликлар, уларнинг турмуш фаровонлигини янада оширишга қаратилган ислохотларни яна бир бор таъкидлаган ҳолда, банк-молия тизими мутасаддиларига қўйиладигача тақлимимиз бор эди. Агар улар телевидение, радио ва ОАВлар орқали чиқишлар қилиб, пластик карточкаларнинг ишлатиш йўллари ҳақида батафсилроқ тушунтиришлар беришса, ўйлаимизки, фойдалан холи бўлмасди. Шунингдек, терминаллар ўрнатилиб, пластик карточкалар билан савдо қилишга ихтисослашган барча ошхона, савдо шохобчалари, маиший хизмат корхоналари ва бошқаларда эса юқорида келтирилган қарор ва Низомдан тегишли бандни ҳамда бошқа қўлланмаларни эслатма тариқасида ўрнатиб қўйилса, мақсада мувофиқ бўларди.

Ғофуржон АЛИМОВ

Собир (исм-шарифлар ўзгартирилган) эшикнинг тақдирини уйғониб кетди. Девордаги осма соатга қаради. Тунги ўн бир...

“Шу беаҳдалда ким экан?” деган ҳаёлда тимирилганиб, йўлак чироғини ёқди. Эшикни очдию, рўпарасида турган йигитни қўриб ҳайрон бўлиб қолди.

— Неймат, сенмисан? — деди қаршисидagi йигитга бошдан-оёқ кўз югуртириб.

Неймат ёқавайрон, сочлари тўзиган, оёқда аранг турар, кайфи тарақ эканлиги шундоқ кўриниб турарди.

— Менман... — деди Неймат чайқалганча ичкарига ўтаркан.

— Нима гап, тинчликми? — ҳамон таажжубини яширолмай сўради Собир.

— Йўқ, тўс-тўполон... қиёмат-қойим... — деди Неймат деворга суюнганча чўнтагини кавлаб, сигарет чиқараркан.

бўлганимиз учун, сенга раҳмим келгани учун бераялман. Кейин суришиб кетармиз.

— Уйга кетсам бўларди-да, ака... — йигламсиради Неймат.

— Кетасан, бу ерга экиб қўйишмайдику, ахир? — мулоим оҳангда деди Собир. — Кап-катта йигит уйингга икки қўлингни бурнингга тикиб боргани уялмайсанми?

— Майли эди... — яна пиқиллашга тушди Неймат елкалари титраб.

— Бўлди-да! Бор энди, ётоғингга бориб, дамнинг ол. Эртага гаплашамиз. Мен телефон қилиб, “Паша” ниям, Хуснидиниям топаман. Масалани кўндаланг қўяман. Ҳаммаси яхши бўлади...

Неймат бош чайқанган кўйи, гандираклаганча чиқиб кетди.

Собир хонада ёлғиз ўзи қолди. Негадир уйқуси ўчиб кетди.

миқдордаги барча Ўзбекистон сўмларини йигитлаштириб олишди. Хуснидин ишларни ташкил қилиб туриш учун Ўзбекистон Ҳаво йўллари орқали Москвага учиб кетди. Собир ҳамқишлоқ йигитлар билан бирга йўлга тушди. Поезда тайёр купелар қайда? Жуда азобли сафар бўлди...

Уларни Россия Федерацияси ҳудудидан олиндан келишилган “Паша” исмли йигит кутиб олди. Йигитлар қандайдир ишчилар ётоқхонасига жойлаштирилди. Аммо ҳадеганда ишнинг бошланиши қийин кечди. Аввалига йигитларни ўша ҳудуддаги йирик ҳарбий қисмлардан биридаги катта бир қурилиш объектига ташлашди. Қурилиш ишлари деярли тугаган, шунинг учун асосан машина-машина чиқиндиларини тозалаш, ортиш билан шугулланишди. Шу тахлит бир ой ўтди.

Бу пайтда “Паша” ҳам, Хуснидин ҳам

маган. Энди улар ҳар қандай ишни қилишга мажбур бўладиган ҳолатга тушиб, ҳалигача келишилган иш ҳақларини оломай, сарсон бўлиб юришибди. Собирнинг эса ҳамқишлоқлари олдида юзи қора бўлиб қолаётгани ёмон бўлаётти. Қандайдир чора қўрилмаса бўлмайдиган кўринади. Лекин қани ўша чора? Қайда?

Собир шу кеча ухлаётмади. Янтоқ устидида ётандек, ўрнида тўлганиб чиқди...

Эртасига эса кутилмаган воқеа юз берди.

Собир йигитлар вақтинча жойлашган хароб ётоқхонага борса, тўққизта ҳамқишлоқлари ўтирибди-ю, биттиси йўқ. Кечаги йигит — Неймат Собитов тонг оқаринқирамасданок кетиб қолди. Ёнида паспорти йўғ-у, лекин йўқжарага, лоақал бирон купе ё плацкартта етмаса-да, вагон йўла-

АДАШГАНЛАР ҚИСМАТИ

— Бундоқ тушунтириб гапирсанг-чи, тентак, — деди Собир ўзини қўлга олиб.

— Қаерда отволақолдинг? Нега ичдинг?

— Аламиндан ичдим, ака, аламиндан! — деди Неймат кўкрагига мушлаб. — Нега бизни бу ерларга бошлаб келдингиз?

— “Қишлоқда иш йўқ, Ёрдам беринг. Мен ҳам Россия томонлардан пул топиб келай” деб ёлворган ўзинг эдинг-ку? — деди Собир ҳамон нима гапчилиги тушунмади.

— Ёл-ғон! — сигаретига гутурт чизаркан, пастан тепага қараб хўмрайди Неймат. — Сиз, уртоғингиз Хуснидин ака икковинглар тақлиф қилдинглар... “Борсанглар зўр бўлади. Ҳаммангларга иш топилади” деб мақтадинглар. Мен ҳам ишониб, бошқаларга қўшилиб келдим...

— Бошқалар бинойидек юришибди. Сени нима жин урди? — қифт қоқиб қўйди Собир.

— Гапни айлантирманг, Собир ака, ? қўл ситида Неймат жаҳл билан. — Ҳамма ўзи жонидан тўйиб юрибди. “Агар Россияга бориб олсак, ҳар бирингиз биринчи ойга 200, 300 доллардан олиб турасизлар, мен қафилман” дегандингиз. Ҳаммаингиз сизга ишониб, паспортларингизни топширган-ди. Бир ой тугул, уч ойдан бери шимилдирик ҳам олмадик-ку?..

— Ношукр бўлма, Неймат. Оч-яланғоч қолмайсан. Ҳаммасини битта қилиб, қўлга санаб олмасанглар!

— Мана шу ерда яна ёлғон гапираялсиз, ака-а! — инграб юборди Неймат. — Нега алдайсиз? “Қурилишларда ишлайсизлар” дегандингиз... Келганимиздан бери ахлат тозалашдан нарига ўтмаппиз...

— Нима демоқчисан ўзи? Мен билан тортишгани келдингми? — еб қўйгудек бўлиб унга тикилди Собир.

— Бошқаларни билдими-у... менинг паспортимни беринг! — деди Неймат қатъий оҳангда. — Берадиган, ўша доллар-полларингиз ҳам керакмас. Паспортимни берсангиз бас, уйга кетаман!..

— Паспортинг йўқ, — совуққина қилиб деди Собир. — Уни “Паша” деган йигит олиб кетган.

— Яна қанақа “Паша”? — тушунмади Неймат.

— У ўша, сизлар ишлаётган объектларнинг бошлиғи, — деди Собир истар-истамас. — Паспортларини вақтинчаликка, кетиб қолмасликларинг, бошқа жойга ишга ўтиб кетмасликларинг учун, ҳар эҳтимолга қарши олиб қўйган.

— Қ-қаерда ўзи... ўша “Паша”? — сўради яна Неймат.

— Ҳозир у Москвада. Зарур юмушлар билан кетган. Шунинг учун ойлук маошларинглар ушланиб турибди. Қайтиб келсанг, масалагларамиз. Ҳақларингизни ундириб бераман.

— Ана шунисига ишонгим келмаптики, — бошини қўйи солиди Неймат ва яна Собирга юзланди. — Жон ака, мен кетай!.. Жуда қийналиб кетдим... Паспортимни, кейин йўлқира ҳақини берсангиз бўлди... — Ақмоқ гапни гапирма! ? жерикган оҳангда деди Собир. — “Паша” келсин. Паспортингизни, пуллариңгизни олсан-у, кейин кетаверсанг. Ҳозир эса...

Собир шундай деб ичкарига кириб кетди-да, бир даста пул олиб чиқиб, ярмини унга узатди:

— Ҳозир мана буни олиб тур! Шерикларингга билдирма! Азбаройи ҳамқишлоқ

“Қасофат! Ширин уйқуни ҳаром қилди-я!” — гудранди у.

Шундан кейин анчагача каталакдекки-на хонада у ёқдан бу ёққа юриди, асабий ҳаракатлар билан сигарет тутатди, ароқ қуйиб ичди. Барбир, безовталиги босилмади. Баттар кучайиб бораётгандек туюлди назарида...

Собир Аъзамов 1962 йилда туғилган, 48 ёшини қоралаб қолган йигит бўлишига қарамай, хавотирга тушибди бежиз эмас эди.

Ҳаммаси эрта ёз кунларининг бирида, эски оғайиниси Хуснидин Туроповни учратиб қолган пайтлардан бошланди. Гузарда яримта ароқни майдалаб, анча суҳбатлашиб ўтиришди. Хуснидин ишсиз, қийналиб қўридан оғиз очди ва гап орасида “Қандай қилиб мўмай даромад қилиш мумкин?” деган масалага тез-тез тўхталишди. Хуснидин бало йигит экан. Худди Собирнинг қўлидаги гапларни топти. Маслаҳат пўнди. Келишибди ва эртасигаёқ ўнчак одамни ишга жалб этиб, Ўзбекистон Республикаси давлат чегарасидан олиб ўтган ҳолда, Россия Федерацияси ҳудудига олиб чиқиб кетишга келишилди.

Шундай қилиб, амалий иш бошланди. Одамлар меҳнатидан фойдаланиш учун ўн нафар ҳамқишлоқларини алдашди. Қурилишда авж олган кезлар эди. Талабдорлар ҳам дарров топила қолди.

Қармоққа биринчи бўлиб, қишлоқ фуқаролари М.Шамсиев, С.Топполдиев, Т.Ражабов, кейин Р.Қурбонов, Қ.Абдурахмонов, Ҳ.Содиқов, Н.Собитов, З.Жалилов, А.Ҳўжаев, У.Пўлатов сингари йигитлар “илинишди”.

Уларга Россия Федерациясидаги қурилиш иншоотларида серлармад ишлар тақлиб қилиб, биринчи ойда ҳар бир кишига 200-300 АҚШ долларидан ваъда қилишди. Уларни қизиқтириб, ишончларига киришган, йигитларнинг ҳар биридан ҳужжатларни расмийлаштириш ва йўл харажатлари учун 100.000 сўмдан, жами бир миллион сўм миқдориди пул йиғиб олишди.

Ёлланган йигитларни Ўзбекистон Республикаси ва Қозғистон Республикасини ажратиб турадиган давлат чегараларидан қай йўл билан олиб ўтишганини Собир билан Хуснидиннинг ўзи-ю, Худо билди, ҳолос.

Энг аввало, йигитларда мавжуд йирик

гойиб бўлишган, уларнинг қаерда эканликлари Собир ҳам аниқ билмасди.

Бу орада битта-яримта ҳамқишлоқ йигитлар ойлик маош талаб қилиб, йиғишиб қолди. Собир уларга оз-оздан пул бериб, зўрга тинчтиди.

Орадан кўп ўтмай, Хуснидин пайдо бўлди. У бу ерда тайинли иш топилаётгани, шунинг учун ёлланган йигитларни Кавказ ҳудудига олиб кетишди, у ерда нақд ишлар борлигини, у ёқдаги объектларда ишчи кучига талаб катта эканлигини айтди. Икки-уч кун ичида йўлга таралдулланишди, бироқ тўхтаб қолишди. “Паша” ҳозирча одамларни олиб келмасликларини телефон орқали айтибди-ю, охиригача гаплашолмабдилар. Алоқа узилиб қолди. Ўшандан бери тайинли иш йўқ. Ҳали у қурилишга боришда, ҳали бу ҳўжаликка. Дуч келган ишни қилишди.

Бундоқ қараганда, Собирда ҳам айб йўқ. У одамларга яхшилик қиламан деб, жиноят қўл урганини ўзи ҳам сезмай қолди. Ҳамқишлоқ йигитларнинг унга нисбатан на моддий, на маънавий даъволари бўлиши мумкин эмас.

Энг қатогли, ҳамқишлоқларини Россияга бориб, “соққа” ишлаб келишга даъват этган, уларнинг ишончини қозониб, бу ёқларга бошлаб келганларнинг бири ҳам унинг ўзи эди. Ҳар ойига 200-300 АҚШ долларидан иш ҳақи берилишига ўзи ҳам ишонган, бу ерларда яшаш ва меҳнат қилиш учун ҳар қандай шароит мўҳайё бўлажакига у ҳам ишонганди.

Ёлланган йигитлар ўтган уч ой мобайнида бир неча қурилиш объектларида, фирмаларида, ҳўжаликларда ишлашди-ю, аммо бир тийин ҳам олишолмади. “Паша” билан Хуснидин эса қаерлардаир ялло қилиб юришибди. Хойнаҳой, улар сохта ҳўжатлар-у, йигитларнинг паспортларидан фойдаланган ҳолда, уларни расмийлаштириб, ўн нафар ишчи кучи ва бажарилган оғир ва янгр ишлар учун белгиланган иш ҳақларини аллақачон ўзлаштириб бўлгандирлар? Ўн кишининг уч ойлик иш ҳақи озмунча пул бўлади-ми? Мана энди ҳаммасига Собир балогадорон бўлиб ўтирибди. Нима қилиш керак? Қаёққа боришди? Қай деворга бош уришди? “Паша” эҳтиёт шарт йигитларнинг шахсини тасдиқловчи ҳўжатларини, паспортларини йиғиштириб олиб кетган. Йигитлар билан меҳнат шартномаси ҳам тузил-

гида кетиш учун ярағулик озми-кўпми пули бор эди...

Бу хунук ва кўнгилсиз воқеалар яқинда алоҳида етди.

Билиб туриб, одам савдоси билан шуғулланган ва жиноятга қўл урган Собир Аъзамов ва Хуснидин Туроповлар қўлга олинди. Улар устидан жиноят иши қўзғатилди. Икковлариям қилмишларига яраша жазо олдилар.

“Паша” исмли шахси номаълум қорчалон эса изсиз йўқолди.

Қолган ҳамма йигитлар ўз юртлари Ўзбекистонга қайтарилди.

Бу ҳодалар кимлар учундир жиноят, кимлар учундир жазо сифатида қўлланилган бўлиши мумкин. Аммо биз бундай кўнгилсизликлар “жаннат излаб”, мўмай пул топиш дардида ўзга мамлакатларда хонавайрон бўлиб юрган, алашган юртлошларимизга сабоқ бўлишини истардик...

Акмал АСРОРОВ,
Бош прокуратура бўлим катта
прокурори,
Эркин УСМОНОВ, журналист

Қўшни кампир Теслиме аянинг уйда бироз пул жағмари бораётганини эшитган кунидан бери Ботирнинг (исм-фамилиялар ўзгартирилди) кўнгилга бадният оралади. Кампирнинг ҳеч кими йўқлигини билган йигит унинг пуллари қўлга киришини ўйларди. Ҳаёлан турли режалар тузиб, бир қарорга келди.

18 май куни Ботир уйдагилари сеэиб қолишларидан ҳадиксираб кечки овқатга ҳам келмади. Вақт алламаҳал бўлганда кампирнинг эшигини тақиллатди. Уй этаси эшикни очавермагач, қўлфни бузишга ҳаракат қилди. Эшик сиртига қопланган ғилофни тортганда, йиртилди кетди. Беаҳдалдаги ташрифдан хавотирланган ая амаллаб эшик олдига келди.

— Ким? Ким керак сизга?

— Ма-ан, биринчи этаждаги ҳам-соя — Ботирман.

Ая ҳадикни йўқотиб, эшикни очди.

— Кел, болам, тинчликми? Кутилмаган “меҳмон” ичкарига киргач, қаққонлик билан эшикни бекитади. Кампирнинг юзига тўсатдан мушт туширади. Теслиме ая юз тубан йиқилади. Йигит уни кетма-кет яна уради. Хонага кириб жиҳозларини титқилай бошлайди. Кароват остидаги жомадондан ая жағмари қўйган 600 минг сўмга яқин пуллари топади.

Жабдайда оғриқ азобига дош беролмай, бебурд қўшининг тажовуздан қутулиш учун одамлардан ёрдам сўраб бақариди. Ботир кампирни тинчитиш мақсадига қайчи билан унга ташланиб, унинг тўғри келган жойига санчади. Инсонийлик чегарасидан чиққан Ботир энди пичоқ билан ҳамла қилади. Ваҳшийликни қаранг-ки, шундоқ ҳам жон талашиб ётган кампирнинг бурнини қайчи билан қирқиб ташлайди. Теслиме ая тинчиб қолади.

Ботир ваннахонага кириб қонга беланган қўлларини челадаги сувда ювади. Хонадондан чиқиб кетаётган эшикнинг ичкари томонидида қайит-

Ҳаммаси қутилмаганда юз берди. Ёшгина милиционер йигит дабдурустдан тўпонча чиқарди-да, рўпарасидаги қизга ўқталиб, тепкини босди. Кетма-кет ўқ овозлари янгради. Қизнинг йиқилганини кўрган дугонаси дод солганча, қоча бошлади...

Бундай воқеаларни асосан жангари фильмларда томоша қилиб, ўрганиб кетганимиз боис, унчалик аҳамият бермаймиз. Тўғрими? Бироқ шу кеча-кундузда, кундалик турмушимизда шундай ҳолат юз берса-чи?

Ҳа, минг афсуслики, шу йил апрель ойининг охирида Оқўрғон туманидаги қишлоқлардан бирида айнан шундай ҳолат юз берди. Уша машҳур кундан бир кун аввал, кечки пайт Сожида (исм-шарифлар ўзгартirilган)нинг уйига кўнгиноқ бўлди.

— Сожи, яхшимсан ўртоқ? Уэр, кеч бўлганда безовта қилаялман.

Ғалинанинг овозидаги ҳаяжонни пайқаб, Сожиданинг кўнглига хавотир тушди.

— Ҳечқиси йўқ. Тинчликми ўзи? Овозинг бошқачароқ. Нима гап?

Гушакнинг у томонидан ҳамкасбининг йилғамсирган овози эшитилди:

— Биласанми? Икки соатча олдин Рафик келуви...

— Вой, яшшамагўр-ей! Яна нима дейди?

— Нимаям дерди?! Уша эски гап...

— Галя, гапирсанг-чи? Кейин нима бўлди?

— “Мен билан нимага гаплашмайсан, “Давай, отношенини вынесать қилаймиз, дейди”. Эй, худойим-эй, қақданама у билан танишган эканман-а? Сожи, кўрқиб кетаялман, ўртоқжон!

— Жавобини бер-да, қутил! Нима қиласан, бошингни қотириб.

— Шунанга дейсан-у... Боя келганда нима дейди дегин? Тўпончасини кўрсатиб, “отиб ташлайман” деса бўладими? Эсим чиқиб кетди.

— Йўғ-эй?! Жинни бўлганми нима бало?!

— Билмадим... Сожи, эртага меникига келоласанми? Ишга бирга кетардик. Бир ўзим кўрқиб кетаялман.

— Майли, эрталаб ўтаман...

Эртасига эрталаб соат 8 ларда Сожида кириб келди. Ярим соатлардан кейин икки

дугона ишга отланишди. Уйдан узоқлашиб улгурмасларидан рўпарала Рафик пайдо бўлди. У шу кун ишхонасига борган, у ердан тўпончани икки ўқдон билан қабул қилиб, хизмат жойига бормай, тўғри бу ерга келган эди.

— Ҳа, қачонгача мендан яшириниб юрасан?

Ғалина унга парво қилмай, дугонасини қўлтиқлаганча, индамай йигитнинг ёнидан ўтиб кетди. Йигит жаҳли чиққанини сездирмай, уларнинг орқасидан икки-уч қадам қўйди-да:

— Тўхта! — деди овози титраб, — тўхта, гаплашиб олишимиз керак.

Қиз жавоб бермай, юришда давом этди. Унинг бу ҳаракати шундоқ ҳам асаблари таранглашиб турган Рафикнинг қонини қайнатиб юборди. Нима қилаётганини ид-роқ эта олмай, титраётган қўллари билан тўпончасини олди.

— Тўхта отаман!

Фойдаси бўлмади. У ёғи шу даражада тез рўй бердики, Рафик қандай қилиб тўпончани қизга ўқталди-ю, қандай қилиб тепкини босди, ўзи ҳам билмай қолди. Кетма-кет варанглаган товушлар эшитилиб, Ғалина шу заҳоти ерга йиқилди. Буни кўриб, эсхонаси чиқиб кетган Сожида турган жойида қотиб қолди. Рафик энди ўзини бошқара олмасди. У шовилмай, бир-бир босиб, ерга қонига беланиб ётган қизнинг тепасига келди-да, яна бир неча бор ўқ узди.

Сўнгга тўпончани Сожидага тўғрилади. Қизнинг бахти бор экан, “ширқ-ширқ” деган овоз эшитилди-ю, ўқдон бўшаб қолгани боис, отилмади. Буни кўрган Сожида эс-хушини йигиб, бақирганча қочишга тушди. Рафик шоша-пиша иккинчи ўқдонни урнатиб. Бу пайтда Сожида ундан узоқлашиб, қўздан йўқолган эди.

Йигитнинг қон қочган лаблари бир нима-лар дея пичирлар экан, беихтиёр тўпончани чеккасига тиради. Тепки босилди...

Рафик ҳам, Галя ҳам бутун ора-мида йўқ. Шунинг учун бўлиб ўтган воқеани Сожиданинг кўрсатмалари асосида тахминан жонлантиришга уриниб кўрдик. Балки ҳаммаси бошқача бўлганда? Гап бунда эмас. Оламини ўйлантирадиган ҳолат шундаки, ўша кун ишхонасига бориб, хизмат қурол-ини олган Рафик нима учун белгиланган хизмат жойига бормай, Ғалинанинг уйига

келди? Бу нима, хизмат вази-фасига мастулият-сизиликми? Ёки лоқайдликми? Ҳўп, у Ғалини ёқтирган-у, кейин уларнинг орасидан гап қочган ҳам дейлик! Ундай бўлса, Рафик қиз-нинг олди-га ишдан бўшаган пайтда келса бўларди-ку?!

Қолаверса, Ўзбекистон Республикаси ички ишлар идоралари ходимларининг касб одобномаси-да “милиция ходими фавқулодда ҳолатда юзага келган вазиятга тўғри баҳо бериши, хавфлилик даражасига қараб, эҳтиёткорлик чораларини кўриши, ҳуқуқбузарларнинг ноқонуний ҳаракатларига кескин чоралар кўриши лозим. Жанжал ҳолатларини текширганда, ҳар томонлама босиқлик, ақл-идрок билан иш юритилади. Юзага келган муаммоларни ҳолисона ва тезкорлик билан ҳал этиди...” деб кўрсатилган. Буларнинг ҳаммасидан яхши хабардор бўлган Рафик-чи, у нима қилди? Юқоридаги воқеада юзага келган вазиятга қандай баҳо берди? Афсуслики, у юзага келган “муаммони ўзича ҳолисона ва тезкорлик билан ҳал этди”. Мазкур одобномада милиция ходимларининг охири чора сифатидагина қурол ишлатиш ҳуқуқлари борлиги ҳам кўрсатилган: “Фуқароларни ҳаётига ва соғлиғига хавф сола-диган ҳужумдан ҳимоя қилиш... Жамоат тартиб-ини сақлаш ва жиноятчиликка қарши

кураш соҳасидаги хизмат вази-фасини ёки жамоат бурчини бажараётган милиция ходимларига, бошқа шахсларга нисбатан гуруҳ бўлиб ёки қуролли ҳужумни, шунингдек, уларнинг ҳаёти ва соғлиғини хавф остида қолдирадиган тарздаги бошқа ҳужумни қайтариш учун...”

Шундай савол туғилди: қурол тепкиси қачон босилди? Бунга ҳеч қачон шовил-маслик керак! Бироқ, тирик жон ҳис-ҳаяжонга берилиши, ҳар қил асабий ҳолат-ларга тушиши табиий. Аммо, барибир бир нарсани унутмаслик керак: ўқ отар қурол хислатлар билан ҳисоблашиб ўтирмайди.

Олимхўжа НАБИЕВ,

Бош прокуратура бошқарма бошлиғи

ни олиб қўлфлайди. Бухоро шаҳридаги Алпомиш кўчасида содир этилган бу қотиллик жиноятидан Ботир ҳеч қандай қўрқув ҳиссини туймасди.

Ботир маст, уст-боши қон, ўзи бир афзода уйига қайта-ди. Уни бу ҳолда кўрган онаси индамайди. Ботир ювиниб, қийинларини алмаштириб ол-гач, онасининг “хай-хай” ла-

ган эмасман. Ўзи ҳам гапирма-ган. У қушоналарда мардикор-лик қилиши ва одамларга кучуқ сўйиб бериб юрганлиги учун қўшнча уйга қиймалари қонга беланган ҳолда келарди. Шу сабабли ўша тундаги аҳволи мени ажаблантирмади. Қиймаларини ахлатхонага ташлашимга сабаб ҳаддан зиёд қонга беланган, ҳиди уйга ўтириб қолганди”.

Бухоро шаҳар “Фошун” МФЙ котибаси Альфия Норбе-

жасади қонга беланган ҳолда ётарди. Профилактика инспекто-ри эшикни ёпиб, тезкор гуруҳ келгунга қадар ҳеч ким ичкарига кирмаслигини айтди.

Мамбетова маҳаллага ариза ва шикоят билан ҳеч ҳам муроса қилмаган. Унинг биров билан жанжаллашганини, келишмов-чилиги борлигини эшитмаган-ман.

Т.Мамбетовани ўлдирган Бо-тир Алиевнинг эса тарбиясидан

суқирлигига олиб келмадим-кан?! Гоҳ отаси, гоҳ онаси би-ран яшаб, носоғлом муҳит сабаб Ботир кўча боласига айланди.

Ботирнинг яна бир кўрсатма-сига аҳамият беринг-а: “Отам Бобир Алиев билан бир ойлари олдин ўтириб ароқ ичдик. Гапи-миз қовушмай отам мени ҳақорат қилди, шунда мен ҳам уни аяб ўтирмадим. Отам юзим-га бир мушт урди, мен ҳам мушт туширдим. Унинг жаҳли

ни кўриб “тез ёрдам” чақи-риб, Бухоро шаҳар касалхона-сига олиб борди. У ерда жоро-ҳатимни тикишиб, шу кунни менга жавоб беришди. Ушбу ҳолат юзасидан Бухоро шаҳар ИИБ ходимлари суриштириб келганда “Йиқилганимда қор-нимни ерда ётган сим кесиб юборди”, дедим. Отамга нис-батан даъво қилмаганим.”

Сув қайси идишда бўлса, ўша рангда товланади, деган-

АЛПОМИШ КЎЧАСИДАГИ ҚОТИЛЛИК

шига қарамай, яна кўчага чи-қиб, онаси ишлайдиган “Эль-дораво” ресторанига, сўнг “Бухоро палас” меҳмонхонаси “Дискобар”и, у ердан чиқиб эса 5-митти туман томон бо-ради. Йул ёқасида турган но-таниш қиз билан танишиб, бирга саунага боришади...

Тонг маҳалда уйига қайтган Ботир кун ёйилганда бозорга боради. 210 минг сўмга уяли алоқа телефони сотиб олади. Кечки пайт аммасилингига меҳмонга борган Ботир ичиб олиб онасига кеча тундаги қил-мишини айтиб беради. Она ҳам маст бўлгани учун унинг бу гапларига аҳамият бермайди. Бу меҳмондорчилик узоққа қузил-майди. Ботирдан гумонсиратган ИИБ ходимлари она-болани бўзимга олиб келишади.

Гувоҳ тариқасида сўроқ қилинган Ботирнинг онаси Мавлуда Ғуломовна кўрсатмаси-дан: “Мен турмуш ўртоғим Бо-бур Алиев билан 1991 йилда аж-рашганман. Икки қизим ва ўғлим бор. Ўша кечаси ўғлим қиймалари қонга беланган, маст ҳолда уйга келганига ун-дан нима бўлгани ҳақида сўра-

кова кўрсатмасидан: “Теслим-е Мамбетовани 1994 йилдан буён танийман. Бухоро шаҳрида яқин қариндоши бўлмагандлиги, қариб қолганлиги сабабли тез-тез унинг уйига бориб, юмуш-ларига ёрдамлашардим. 18 май кун соат 15ларда Мамбетова-дан уйига бориб хабар олгандим. Эртаси кунни тушлик чоғида яна келсам, хона эшигининг қулфи бузилган ва сиртидаги филофи ирилган. Рубару қўшнисига учурашдим. Ундан қўшнисе Тес-лиме аянинг уйи нега бу аҳвол-да эканлигини сўрасам, у ҳеч нарса билмаслигини айтди. Па-етки қаватдаги қўшнисе эса 23.30ларда унинг уйдан шов-қин товушини эшитганини ай-тди. Сўнг профилактика ин-спекторига билдирдик”.

Зебо Зоҳидова “Фошун” МФЙ раиси: “Альфия ва маҳал-ла поёбони билан биргаликда Мамбетованинг уйига бордик. Ҳолатни кўзимиз билан кўргач, худуд профилактика инспекто-рига билдирдик. У келгач, эшикдаги ҳолат шубҳали, ич-қаридан жавоб бўлмагани учун эшикни синдириб кирдик. Даҳ-лизда Теслим-е Мамбетованинг

ташвишда эдик. У ҳеч қаерда ишламайди. Қўшнилари билан келиш-майди, тарбияси оғир, панил-насиҳатлар-га қулоқ соймайди, кўчада жанжал қиқариб юради. 27-сон маҳеусе мактаб-интернатда ўқиган, кўп вақтини отасиникида ўтказарди. Бу ҳақда участка нози-ри хабардор.

Ботирнинг онаси ичкаликка ружу қўйган, худқ-атвори бузуқ, руйхатда турди. Қўш-қўшнилари билан жанжаллашиб юради. Оиласи 2003 йилдан буён нотинч оилалар руйхатига олинган”.

Ботир нега жиноят-чига айланганини ан-галагандирсиз... Ҳамма гап унинг оиладаги тар-биясига бориб тақала-яптими?! Аввало у ақлини ола бошлагани-даққ ота-онанинг ажра-шуви, оиланинг парокандалиги чиқиб дастурхондаги ошхона бола кўнглининг кемтиклиги, пичоғини олиб, қорнимни бора-бора дунёқарашининг чап қисмига урди. Қон чиққа-

лари шумикан?..

Бу иш юзасидан тўплан-ган ҳужжатларнинг Ботир Алиевга нисбатан тўплан-ган қисми воқеа етмаганлар комиссиясига, отаси Бобир Алиевга нисбатан қисми эса Бухоро шаҳар судига юборилган.

Шу уринда яна бир му-лоҳаза Теслим-е Мамбетова-нинг қўшнилари тундаги шовқинни эшитишса-да, бу ҳолатга нега доқайд қарашди? Қариядан нега хабардор бўлишмади? Ахир, улар Т.Мамбетова-нинг ёлғиз яшашини били-шарди-ку!

Ҳукм ўқилди. Ботир Алиев Ўзбеки-стон Республикаси Жиноят кодексининг тегишли мо-даларига асосан 14 йил муддатга озодликдан маҳ-рум этилди.

Муҳиддин ВОХИДОВ,
Бухоро вилоят
прокурорининг
катта ёрдамчиси
Лолахон МАНСУРОВА,
журналист

БУГУНГИ ДҲҲСТ ЭРТАГА КИМ?

Инсоният ҳаёти давом этиб борар экан, одам бугун бўлмаса эртага албатта бирор-бир муаммога дуч келиб туради. Балким бу ҳаёт қонуниятидир. Агар инсоннинг ҳар бир ният қилган иши, қўзлаган мақсади ҳеч бир муаммосиз кечаверадиган бўлса, нималарни хоҳламайди дейсиз. Шунинг учун ҳам ҳар бир адолатпарвар жамиятда шу жамият аъзоларининг ҳаётини изга солиб туриш учун қонун ва қонун ости ҳужжатлари амал қилади.

Салима Ашрапова (исм, фамилиялар ўзгариб берилмоқда) ҳаёда бир мақсадни олдиндан қўзлаб иш қиладиган аёллардан. Шу сабабли ҳам у таниш Жўрабек Рустамовдан қарз олаётганида пулни режа асосида ишлатишни ва уни ўз вақтида қайтаришни қўзлаган бўлса-да, вақти келиб бу борада Жўрабек билан жанжаллашиб, судма-суд юришларини ҳаётига келтирмаган бўлса керак. Бироқ...

Халқимизда "ҳисобли дўст айрилмас" деган мақоланинг айтилиши бежиз эмас. С.Ашрапова қарзининг бир қисми қолганида Ж.Рустамов билан уни қайтариш масаласида ўзаро келишиб, қизи Мاستуранинг номидаги уйлари Ж.Рустамовга нотариал тартибда олди-сотди шартномаси асосида ўтказиб беради. Лекин Ж.Рустамовнинг укаси А.Рустамов судга мурожаат қилиб, мазкур уйдан С.Ашрапова ва унинг қизини чиқаришни сўрайди.

С.Ашрапова эса қарз ва ушбу уй тўғрисида келишувни Ж.Рустамов билан қилганини, бунинг устига низоли 25, 27-уйлар вояга етмаган қизи Мастурага ҳада шартномаси орқали тегишли эканлигини, аслида А.Рустамовни танимаслигини ва низоли уйлари олдидан олди-сотди шартномалари қўбўямачилик учун тузилганлиги сабабли ҳақиқий эмас деб топишни сўраб, қарши даъво киритди. Аммо унинг қарши даъвоси суд томонидан рад қилинди.

Фуқаролик ишлари бўйича вилоят суди апелляция инстанциясининг ажрими билан биринчи инстанция судининг ҳал қилув қарори ўзгаришсиз қолдирилади. Бироқ бу қарор низога якуний тўхтам қўя олмайди. Чунки бир тараф олди-сотди шартномасини ҳақиқий ҳада, иккинчи тараф эса уни ҳақиқий эмас дея даъво қилишдан қолшмаган.

Иш ҳолатлари Республика Бош прокуратураси томонидан атрофлича ўрганиб қилинганда, суд қарорини бекор қилишга асос бор деган ҳулосага келинди. Бундай дейишга эса суд ишнинг

ҳақиқий ҳолатини, тарафларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини ҳар томонлама, ҳолисона аниқлаш чораларини кўрмасдан Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 15 ва 57-моддалари талабларини тўлиқ бажармаганлиги асос бўлди. Жумладан, С.Ашрапова ўзига тегишли бўлган низоли уйни 2002 йили

маган болаларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш васийлик ва ҳомийлик органлари томонидан амалга оширилиши белгилаб қўйилган. Лекин суд томонидан мазкур қонун талаблари бузилиб, иш бўйича унинг отаси Ш.Султонов ва онаси С.Ашрапова ўртасида низоли уй-жойларини сотишда бир-бирига қарма-қарши фикрлари бўлган ёки бўлмаганлик ҳолатлари аниқланмаган.

Шунингдек, суд томонидан Шокосим Султонов вояга етмаган Мастурага уйни ҳада қилишда ҳадаини манфаатдор шахс сифатида қабул қилган, олди-сотди шартномасини расмийлаштиришда эса унинг розилиги

олинмаган, шунингдек судга тўлиқ ҳоқимлиги қўшиб қўйилган.

Натижада вояга етмаган Мастуранинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатлари бузилиб, уй-жойсиз қолишга сабаб бўлган.

Бу билан суд ФПКнинг 314-моддаси талабларининг бузилишига йўл қўйган. Чунки мазкур моддада, суд ишда қатнашишга жалб қилинмаган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларига доир масалани ҳал қилган бўлса, процессуал ҳуқуқ нормаларини бузиш ёки нотўғри қўлланганлиги ишнинг нотўғри ҳал этилишига сабаб бўлган ёки сабаб бўлиши мумкин бўлган тақдирдагина ҳал қилув қарори, ажрим ёки қарорнинг бекор қилинишига асос бўлади деб кўрсатилган.

Ўзбекистон Оила кодексининг 68-моддасида, оилада боланинг манфаатларига тааллуқли ҳар қандай масала ҳал қилинаётганда бола ўз фикрини ифода қилишига, шунингдек, ҳар қандай суд муҳокамасида ёки маъмурий муҳокама даврида сўзлашга ҳақлидир деб кўрсатилган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Олий суди «Уй-жой низоли бўйича суд амалиёти ҳақида»ги Пленуми қарорининг 5-бандида «Мулкдор, унинг оила аъзолари, ижарачи ва унинг оила аъзолари ўртасида уй-жой масаласида келиб чиққан низолар (уйга киритиш, уй-жойдан фойдаланиш ҳуқуқини йўқотган деб топиш, уйдан қўчириб чиқариш) суд тартибиди ҳал қилинади ва мазкур тоифадаги ишларни кўришда низоли уйда яшовчи вояга етмаган барча шахслар тегишлича ишга жалб қилиниш лозим» деб белгиланган. Лекин суд томонидан юқорида кўрсатилган қонун талаблари бузилиб, вояга етмаган мулкдор Мастуранинг суд даврида 16 ёшга тўлган бўлишига қарамадан, суд муҳокамасида жалб қилинмаган ва бу билан унинг ҳуқуқлари бузилишига йўл қўйилган.

Қолаверса, суд Мастуранинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномада унинг отаси Ш.Султонов нотўғри ёзилганлиги хусусида фикр юритиб, ўзининг хусусий ажрими билан унинг отаси деб кўрсатилган ёзувини бекор қилиш тўғрисидаги тўхтамга келган. Суд ушбу ҳулосаси билан Оила кодексининг 63-моддасидаги туғилиш ёзиш дафтаридида туғилишга оид ёзув боланинг унда кўрсатилган ота-онадан туғилганлигини тасдиқловчи далил ҳисобланади деган норманинг

бузилишига йўл қўйган.

Судда Ш.Султоновнинг вакили Т.Майдиёва суд жарёнида вояга етмаган Мастуранинг отаси Ш.Султонов эканлигини маълум қилиб, низоли уй-жойларнинг олди-сотди шартномаларини тузишда унинг розилиги олинмаганлиги туфайли бу шартномаларни бекор қилишни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси ФКнинг 29-моддасида ўн тўрт ёшга тўлмаган вояга етмаганлар (кичик ёшдаги болалар) учун битимларни ота-онаси, фарзандликка олувчи ёки васийлар тузиши мумкинлиги кўрсатилган бўлса-да, лекин вояга етмаган Мастуранинг отаси Ш.Султоновнинг низоли уйлари олдидан олди-сотди шартномасини расмийлаштиришдаги тегишли ҳуқуқий баҳо берилмаган.

Бундан ташқари, Ш.Султонов Мастуранинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномасида унинг отаси эканлигини тасдиқловчи ёзувга эътироз билдирмаган, аммо иш ҳолати юзасидан суднинг хусусий ажримида Оила кодексининг 233-модда талабларидан 2-дидан равишда Мастурага берилган туғилганлик ҳақидаги гувоҳномаларни бекор қилиш масаласи кўрсатилган.

Бундай вазиятда суд томонидан ФПКнинг 207-моддаси талаблари бузилиб, фуқаролик ҳолати бўйича вояга етмаган Мастуранинг «фамилия»сини текшириш ҳақида ариза бўлмас-да, даъво талабидан четга чиққан.

Шунингдек, мазкур фуқаролик ишда Алҳам Рустамов хусусий амалиёт билан шугулланувчи нотариус Х.Амонов номига ариза билан мурожаат қилиб, «ушбу уйни сотиб оляпман ва бу уйда Махбуба Сатторова рўйхатда туриши ва яшашига умуман қаршилгим йўқ, шу сабабли уни нотариал идорага олиб келиб, ундан уй сотилиши учун розилик олишни кераги йўқ ва эътирозим йўқ» деб ўз имзоси билан тасдиқлаган.

Бу ҳолат эса, суд томонидан умуман муҳокама қилинмаган мазкур низоли уй борасида тузилган олди-сотди шартномасида низоли уйда ФКнинг 488-моддасига асосан фойдаланиш ҳуқуқини сақлаб қоладиган шахслар йўқ деб нотўғри кўрсатилган. Ваҳоланки, А.Рустамов ўз розилиги билан Махбуба Сатторовани ФКнинг 488-моддасига асосан фойдаланиш ҳуқуқини сақлаб қолган, яшаш ҳуқуқига эътироз бўлмаганлигини кўрсатса-да, суд ушбу ҳолатга эътибор қаратмасдан ўтган.

Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 312-моддаси 1-қисми 1, 2, 3, 4-бандларида иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатлар тўлиқ аниқланмаганлиги, суд аниқланган деб ҳисоблаган, иш учун аҳамиятга эга бўлган ҳолатларнинг исботланмаганлиги, суднинг бу каби ҳал қилув қароридан баён қилинган ҳулосаларнинг иш ҳолатларига мувофиқ келмаслиги, моддий ёки процессуал ҳуқуқ нормаларининг бузилганлиги ёхуд нотўғри қўлланганлиги суд қарорини бекор қилишга асос бўлиши кўрсатилган.

Шу боис ҳам Бош прокуратуранинг Республика Олий судининг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳаётига киритган протести қаноатлантириб, иш юзасидан қабул қилинган қарор ва ажримларнинг бекор қилинишига ҳамда ишни янгидан кўришга асос бўлди.

М.АШУРОВА,
Бош прокуратуранинг бўлим прокурори

МАСЛАҲАТХОНА

ТЎЛИҚ ЁКИ ЯРМИ?

2-гурӯх ногиронлари ҳафта-сига 36 соатдан кўп бўлмаган иш билан, махсус шароитда ишлаб, нафақа пулини ҳам тўлиқ олиши мумкинми?

Г.Эрматова,
Буйайда тумани

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида 1995 йилнинг 20 декабрида рўйхатга олинган «Ишловчи пенсионерларга пенсия тўлаш тўғрисида»ги Низомнинг 2-банди талабига мувофиқ, I ва II гуруҳ ногиронлари ҳисобланган ишловчи пенсионерлар пенсияни тўлиқ миқдорда оладилар.

Қолган тоифадаги ишловчи пенсионерларга эса, пенсия эллик фоиз миқдориди тўланади.

РАД ЭТИШ МУМКИНМИ?

Пенсионерни ишга қабул қилишни рад этиш мумкинми? Қонунчиликда пенсионерларнинг меҳнат қилиш борасида бирон бир чеклов борми?

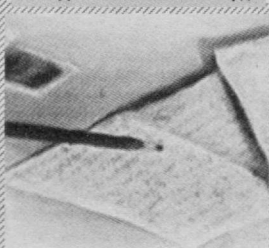
Ж.Раҳимова,
Бектемир тумани

Меҳнат кодексининг 57-моддасига мувофиқ, унумли ва ижодий меҳнат қилишга бўлган ўз қобилиятларини тасаруф этиш ва қонун ҳужжатлари билан таққидланмаган ҳар қандай фаолият билан шугулланиш ҳар кимнинг мутлақ ҳуқуқидир.

Ҳар ким иш берувчига бевосита мурожаат қилиш ёки меҳнат органларининг бепул воситачилиги орқали иш жойини эркин танлаш ҳуқуқига эгадир. Бинобарин, шахсининг пенсияга чиқиши уни меҳнат қилиш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди ва унинг ишга киришини рад этишга асос бўлолмайди.

Фақатгина айрим тоифадаги касбларда бу борада чекловлар мавжуд. Масалан, «Ўзбекистон Республикасининг авиация Қондалари»да учувчилар таркибидида 65 ёшга тўлган мутахассислар Ўзбекистоннинг фуқаро ва экспериментал авиация учтишларида қўйилмаслиги белгиланган. Лекин пенсионернинг соғлиги, ишчиларга қобилиятлари қўзалаётган иш талабига мувофиқ бўлмаса, у ҳолда бундай шахсни ишга қабул қилишни рад этиш асосли бўлади.

Саволларга ҳуқуқшунос
Д.ХАЛИЛОВ жавоб бери

Кўпчилигимиз банк ёки шунга ўхшаш қайноқ нуқталардан турли усуллар билан миллиардлаб пулларни ўмариб, жиноят оламида ном чиқарган шахслар ҳақидаги фильмларни кўп кўрганмиз. Лекин ундаги воқеаларга кўп ҳам ишонмай ҳайратга тушганмиз. Бугун эса ҳайратга ўрин қолмапти. Чунки бундай воқеаларга реал ҳаётда ҳам зувоҳ бўлмақдамиз.

аъзолари «Бахмал» қўшма корхонаси негизда 2005-2008 йилларда ишлаб чиқарилган бахмал маҳсулотларини жами 10 млрд. 567 млн. 191 минг 700 сўмга сотиб юборилганлиги тўғрисида сохта ҳужжатларни расмийлаштиришди.

Бундан ташқари, бахмал маҳсулотлари фуқаролар номига очилган ва жиноий режаларини амалга оширишга йўналтирилган МЧЖ ҳамда фирмалар орқали тўғри турли нархларда сотилганлиги тўғрисида сохта ҳужжатлар тайёрлашди. Аслида эса бу маҳсулотлар уюшган гуруҳ аъзолари томо-

ларнинг ҳисобот даврлари учун жами давлат томонидан белгиланган 1 млрд. 432 млн. 970 минг 300 сўмлик солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни қасддан тўлашмаган.

Вақт ўтиб, жиноий гуруҳнинг давлат томонидан белгиланган солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни тўлашдан қасддан бўйин товлаб келинганлиги ошкор бўлиб қолди. Мазкур вазиятга қонуний баҳо бериш мақсадида Самарқанд вилоят Давлат солиқ инспекциясининг бош тафтишчиси А.Раҳматов иш олиб боради. А.Раҳматов бошчилигида солиқ хизмати ходимлари «Бахмал» қўшма корхонасининг 2005 йиллардаги молиявий ҳужжалик фаолиятини тафтиш қилади. Ўтказилган текширишда корхона томонидан давлатга тўланиши лозим бўлган 303 млн. 216 минг 900 сўмлик солиқ ва бошқа мажбурий тўловлар яширилганлиги аниқланади. Аммо уларнинг ноқонуний фаолиятини очиб ташлашга сафарбар этилган А.Раҳматов ўз нафсининг қурбонига айланиб, жиноятчиларнинг товоғидан

бўлиб, шунча миқдордаги бож ва бошқа тўловларни тўлашдан қасддан бўйин товлашган.

Жиноий гуруҳ бу ишни доимий давом эттириб келди. Режага асосан «Бахмал» қўшма корхонаси томонидан экспорт-импорт операцияларини амалга ошириш учун Асакабанкнинг Самарқанд вилоят филиалида асосий рақамли, шу банкнинг ўзида яна иккита ёрдамчи рақамли валюта ҳисоб рақамлари очилди. Аммо умумий қиймати 1 млн. 177 минг 400 АҚШ долларлик сохта импорт шартномаларини тузиб, ҳақиқатда ҳар бир килограмми 6,15 АҚШ долларидан бўлган, жами 1 млн. 682 минг 25 АҚШ долларлик «ашетат» толеси учун фақатгина 444 минг 525 АҚШ долларини тегишли тартибда конвертация қилиб, хорижий корхоналар ҳисоб рақамига ўтказиб беришди. Қолган 1 млн. 237 минг 500 АҚШ доллари хорижий корхоналар ҳисоб рақамига ўтказиб берилмай, ўзлаштириш юборилди. Сўнг хорижий корхоналар номидан хат тайёрлашиб, унга қўра қолган суммани «Al Ashrafy Shohina» МЧЖ, «Jayzer ekspro» хусусий фирмаси ва хусусий тadbirkorларга махсулот бериш орқали ёпишди. Ҳақиқатда эса бу махсулотлар нақд пулга сотилиб, сотувдан тушган пуллар уюшган гуруҳ манфаатларини қўлаб ўзлаштирилди. Бунинг оқибатида Ўзбекистон Республикасининг валюталик банклари ҳисобига ўтказилиши лозим бўлган 1 млн. 237 минг 500 АҚШ доллари жиноятчилар чўнтагига тушади. Нафс бандаларини сотувдан тушган пулларни «қора бозорда» ноқонуний равишда чет эл валютасига алмаштириб, одадлагидай «Афгон почтаси» усули орқали Бирлашган Араб Амирликларининг Дубай шаҳридан нақд 20 минг 700 АҚШ доллари-га ҳақиқий баҳоси 96 млн. 22 минг 800 сўм бўлган «Тойота Лексус ЕС 350» русумли автомашинани сотиб олишди. Қорозда эса автомашини «Атекс» фирмасининг «Бахмал» қўшма корхонасидан Низом улушини қўпайтириш мақсадида олиб келинганлигини кўрсатишиб, чўнтакка уриб қолingan маблағларни дабдалаби ҳаёт кечиршига сарфлашди.

Боилк ортиб борган сари жиноий гуруҳ янада кўпроқ даромад қўриш йўллариини ўйлаб топишди. М.Султонов «Самарқанд-Динамо» профессионал футбол клубининг вице-президенти ҳисобланган. У шу ваколатлардан ҳам фойдаланиб, мазкур футбол клубининг жуذا кўп миқдордаги мол-мулкнинг ўзлаштиришга киришди. Бунинг учун «Самарқанд-Динамо» профессионал футбол клуби ва «Бахмал» қўшма корхонаси ўртасида 100 млн. сўмлик махсулот етказиб бериш тўғрисида шартнома тузилади. Мазкур шартномани футбол клуби бошлиғи В.А.рақелов ва «Бахмал» қўшма корхонаси раҳбари Д.Ахроровлар имзолашди. Ана энди турли найрангбозликлар бошланади. Юқориларда шартномага асосан футбол клубидан қўшма корхона ҳисоб рақамига «Бахмал матоси» учун 98 млн. сўм ўтказилади. Орадан бир оз вақт ўтиб, ушбу маблағлардан 70 млн. сўми махсулот йўқитди рўқас қилиниб футбол клубига қайтарилади. Қолган 28 млн. сўмга эса футбол клубига шунча миқдорда бахмал матоси берилишини тўғрисида қалбаки ҳужжатлар тайёрлаб қўйишди.

Ҳар бир ишининг муқаддимаси бўлганидек, интиҳоси ҳам бўлади. Вақт келиб жиноий гуруҳнинг қирғин ишлари фош этилди. Уларга нисбатан суд ўзининг одилона ҳукминини ўқиди. Қонуний ҳазо уларни ўз қилмишларидан тўғри хулоса чиқаришга ундаган бўлса ажаб эмас.

Улуғбек СУННАТОВ,
Бош прокуратура бошқарма
бошлиғи

НАФС ГИРДОБИ

ёҳуд «Бахмал» ҚК мансабдорларининг қинғирликлари

Маълумки, юртимизда тadbirkorлик субъектларини қўллаб-қувватлаш, уни янада ривожлантириш мақсадида қатор қонун ва қонуности ҳужжатлари қабул қилинмоқда. Бу эса тadbirkorларга катта қулайлик ва имкониятлар яратмоқда. Шулар қаторида юртимизда фаолият қоритаётган ва энди ташкил этилаётган қўшма корхоналарга ҳам бир қанча имтиёзлар берилган. Қаҳрамонларимиздан Мардон Султонов ҳам ана шу имкониятлардан ўзининг гаразли ниятларини амалга оширишда фойдаланиш мақсадида Самарқанд вилоят ҳокимлигидаги мансабдор шахслар билан жиноий тил бириктирди.

Мазкур жиноий режага биноан Мардон Султонов ноқонуний қўшма корхона ташкил қилиш орқали мўмай даромадга умид қилиб, ишга киришди. Албатта, жиноий йўл билан. Режа асосида 2001 йил июль ойида «Бахмал» Ўзбекистон-Қозғоғистон қўшма корхонасининг таъсис ҳужжатлари тйигилди. Корхонанинг таъсис шартномасига кўра, унинг устав фонди 500 минг АҚШ доллари қилиб белгиланган. Ушбу маблағдан 255 минг АҚШ доллари ёки 51 фоизи Қозғоғистон Республикасининг «Атекс» маъсулияти чекланган жамияти, 245 минг АҚШ доллари ёки 49 фоизи Самарқанд шаҳридаги «Мусафдор» очик акциядорлик жамияти ҳиссасига тўғри келиши кўрсатилади. Аммо, нима учундир ушбу қўшма корхонани таъсис этишда Қозғоғистон Республикасининг бирор бир субъекти иштирок этмайдди. Аксинча, М.Султонов ўзига тегишли бўлган АҚШнинг Нью-Йорк шаҳрида жойлашган «Accorpaniment INC» оффшор компаниясининг Рига шаҳридаги «Парекс банк»даги ҳисоб рақамидан тўғри «Атекс» фирмасининг «Бахмал» қўшма корхонаси Низом жамгармасидаги улушини шакллантириш мақсадида 50 минг АҚШ долларини ўтказдилади. Сўнг ноқонуний қўшма корхонани Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигида давлат рўйхатидан ўтказишга муваффақ бўлади. Улар келгусида солир этилиши режалаштирилган жиноятларини оsonлаштириш мақсадида қўшма корхонага четдан импорт қилинган ҳар қандай товарларнинг божхона расмийлаштирувидан ўтказилишида муайян имтиёзлар қўлланилишига эришадилад. Шу тариқа сохта қўшма корхона фаолияти йўлга қўйилади.

Режалаштирилганидек, «Бахмал» қўшма корхонасининг ҳақиқий эгаси ҳисобланган Мардон Султонов вилоятдаги мансабдор шахслар билан келишган ҳолда ўзларига содик ҳамтовокларини турли лавозимларга тайин-

лайди. Қўшма корхона бош директорлигига Даврон Ахроров, корхона директорининг ўринбосари лавозимига Рустам Бахритдинов, бош ҳисобчиси вазифасига Галина Нурмухамедова тайинланади. Ушбу жиноий гуруҳ 2001-2005 йиллар давомида қўллаб жиноятларга қўл урган.

Бунга жиноят ишидан мисоллар келтириш мумкин. Жиноий гуруҳ аъзолари ўзгаларнинг ишончини суниетемол қилиб, ноқонуний равишда уларнинг маблағларини ўзлаштириш мақсадида муайян пул маблағларини банк муассасаларига топширмай, ўзлари бошқариб келаётган хусусий фирма ва МЧЖлар ҳисоб рақамига «хом ашё ҳамда ёрдамчи материаллар сотиб олиш учун» деб ўтказиб беришган. Шундан сўнг сохта тadbirkorлик фаолияти билан шуғулланишга йўналтирилган мазкур ҳужжалик юритувчи субъектлар орқали ноқонуний пул айланмалари амалга оширилган. Улар манфаатдор бўлиш учун ўтказиб берилган пул маблағларини «фильт» фирма» сифатида ташкил этилган тadbirkorлик субъектларининг ҳисоб рақамига ўтказиш орқали нақдлаштириб олиб, ўзлаштириш ва растрата қилиш йўли билан талон-торож қилганлар. Попок йўл билан топишган пулларнинг сарфланишини жиноий гуруҳ раҳбари Мардон Султонов ўз назоратига олган.

Жиноий гуруҳда фаолият кўрсатган В.Ким ва О.Джамасевларнинг зиммасига энг муҳим вазифалар юклатилади. Улар жиноий гуруҳ раҳбарларига тегишли чет элдаги оффшор фирмаларнинг сохта ҳужжатлари асосида импорт қилинган хом ашёларни божхонада суний пасайтирилган нархларда расмийлаштиришда устаси фаранг бўлиб кетишган эди. Уддабуронлар шу йўл орқали топишган маблағларини «қора бозор»да ноқонуний равишда чет эл валютасига алмаштириб, ҳуфёна ташкил этилган ва «Афгон почтаси» номи билан танилган ноқонуний пул-валюта ўтказмаларини систематик тарзда ўтказиб берилишини таъминлаб келишган.

Жиноий гуруҳ бу билан чекланмай фаолиятини янада кенгайтиришни қўзғайди. Шу мақсадда М.Султонов томонидан 2004 йилда Самарқанд шаҳар ҳокимлигида рўйхатдан ўтган «Сам Фатто текс» концерни ташкил қилинади. Фирмабгар М.Султонов бошчилигидаги уюшган жиноий гуруҳ

нидан «Бахмал» қўшма корхонасининг Самарқанд шаҳрида жойлашган омборхонасига олиб келиб, шу жойининг ўзидеёқ бахмал материаллари турли вилоятларда яшовчи шахсларга 17 млрд. 918 млн. 293 минг 800 сўм пулга улгуржи тартибда сотиб юборилган.

Шунингдек, мато ишлаб чиқариш учун зарур бўлган жами 6 млрд. 341 млн. 674 минг сўмлик хом ашё ва материаллар жиноий гуруҳ манфаатларига хизмат қилуви фуқароларнинг номига очилган хусусий корхоналар ҳамда МЧЖлардан сотиб олинганлиги тўғрисида сохта ҳужжатлар тузилади. Аслини олганда ушбу хом ашё ва материаллар турли ноқонуний йўллар орқали нақд пулга сотиб олинди, давлат ва жамоат манфаатларига 17 млрд. 918 млн. 293 минг 800 сўмлик зарар етказилган. «Иш-таҳа овқат пайтида келади», деганларидай жиноий гуруҳнинг ҳам иш-таҳаси қариб бўлиб кетди. Улар жиноий ишларини тўхтатишни ихтиёр этмай, қинғир йўллар билан янада кўпроқ бойлик орттириш касалига дучор бўлишган эди.

Давлат томонидан белгиланган солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни тўлашдан қасддан бўйин товлаш улар учун олдий ҳолга айланади. «Бахмал» қўшма корхонасининг солиқ солинадиган объектларини ҳисоботларда қасддан яшириш ва солиқ базасини каймайтириб кўрсатиш орқали корхонанинг иқтисодий қудратини оширишга уринишди.

Чунончи, 2005-2008 йиллар давомида қўшма корхона томонидан жами 17 млрд. 918 млн. 293 минг 800 сўмлик бахмал матоси ишлаб чиқарилиб, турли фуқаролар ва юридик шахсларга нақд пулга сотилган бўлса-да, корхонанинг бухгалтерия ҳужжатларида мазкур йиллар давомида 10 млрд. 567 млн. 191 минг 700 сўмлик бахмал матоси ишлаб чиқарилганлиги тўғрисида ҳужжатларни тузишди. Бу билан 17 млрд. 351 млн. 102 минг 100 сўмлик савдо тушумларини чўнтакка уриб қолшган. Бунинг оқибатида 2 млрд. 517 млн. 793 минг 200 сўм миқдордаги солиқ ва бошқа мажбурий тўловлар яширилган.

Худди шундай, 2005 йил ҳисобот дaвида 303 млн. 216 минг 900 сўмлик, 2006 йил 254 млн. 290 минг 800 сўмлик, 2007 йил 374 млн. 446 минг 600 сўмлик ва бошқа солиқ ҳамда мажбурий ажратмалар тўламай келинган. Шу билан бирга улар 2005-2008 йил-

луқма елди. «Еган оғиз уялар» деганларидай ўзи бу ишларни босди-босди қилиб юборди. Шу тариқа жиноий гуруҳ сувдан куруқ чиқди.

Шу ўринда Ўзбекистон Республикасининг «Чет эл инвестициялари тўғрисида»ги ва «Бож тарифи тўғрисида»ги қонунларига кўра, чет эл инвестициялари асосида ташкил қилинган корхоналар ўзи ишлаб чиқариши учун четдан келтириладиган хом ашё ва материаллар бўйича бож тўлашдан озод қилиниб, шу билан бирга корхонанинг талаб этиладиган махсус белгилари ҳам мавжуд бўлиши белгиланган. Лекин «Бахмал» қўшма корхонасида бундай белгининг ўзи йўқ. Бироқ уддабурон жиноятчилар учун эшиклар очиб қўйилган эди. Жула бўлмаса ўзлари очиб олишар эди.

Бош директор Д.Ахроров «Бахмал» қўшма корхонасини зарур хом ашё билан таъминлаш мақсадида олинган ўйлаб чиқилган жиноий режа асосида иш юритди. Бу режа асосида гуруҳ аъзолари ўзларига тегишли бўлган хорижий оффшор компаниялари орқали, сохта ҳужжатлар асосида «ашетат» толасини суний пасайтирилган нархларда божхона назоратидан ўтказишди. Жумладан, улар Самарқанд шаҳрида жойлашган «Бахмал» қўшма корхонаси билан «AMBIETE & COS.A» оффшор компанияси ўртасида 2005 йилда тузилган, «Telfa Imprex Limited» оффшор компанияси билан 2004 ва 2005 йилда тузилган сохта импорт шартномаларига асосан «Бахмал» қўшма корхонасига олиб келинган, умумий қиймати 1 млн. 681 минг 631 АҚШ долларлик «ашетат» хом ашёсининг суний арзонлаштирилган нархда божхона расмийлаштирувидан ўтказилишини таъминлашган. Хом ашёнинг ҳар бир килограмми ҳақиқатда 6,15 АҚШ долларидан сотиб олинган бўлса-да, «Бахмал» қўшма корхона номидан сохта ҳужжатлар тузиб, унинг нархини 2,5 АҚШ доллари миқдоридида расмийлаштириб қўйишди. Бунинг натижасида давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган 497 млн. 617 минг 672 сўм яширилган.

Худди шундай, 2003-2008 йилларда четдан импорт қилинган 5,2 млрд. сўмлик хом ашёни божхона расмийлаштирувидан ўтказишда божхона ҳужжатлари ёки воисоаларига ўхшатиб ясалган қалбаки ҳужжатлардан фойдаланилади. Улар шу йўл билан жами 712 млн. 78 минг 502 сўмлик асоссиз имтиёزلарга эга

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

Корхона ва объектларни инвестиция мажбуриятлари эвазига бепул бериш бўйича Наманган вилояти ҳудудий танлов комиссияси танлов эълон қилади

Ҳурматли тadbиркорлар ва ишбилармонлар!

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 14 августдаги 232-сонли қарорига мувофиқ “Косонсой ППР” акциядорлик жамияти устав фондидаги 50,0 фоиз акция пакетини инвестиция киритиш шarti билан “нол” қийматда берилиши белгиланган бўлиб, корхона ва объектларни инвестиция мажбурияти эвазига инвесторларга бепул бериш бўйича танлов савдолари ўтказувчи вилоят ҳудудий комиссияси томонидан “Косонсой ППР” акциядорлик жамияти устав фондидаги 50,0 фоиз акция пакетини инвестиция мажбуриятлари эвазига бепул бериш бўйича танлов эълон қилинади.

ТАНЛОВ ШАРТЛАРИ

№	Корхона ва объектларнинг номлари	Жойлашган манзили	Хусусийлаштирилиши белгиланган давлат активи (%)	Фаолият тури (фаолият турини сақлаган ҳолда ёки фаолият турини сақламаган ҳолда)	Минимал инвестиция миқдори (млн.сўм)	Инвестиция мажбуриятларини бажариш муддати (йил)
1.	“Косонсой ППР” акциядорлик жамияти	Косонсой тумани	50,0		1,0	2

Танлов ўтказиш муддати: 2009 йил 15, 24 ва 30 декабрь соат 14-00 да. Танлов ўтказиш жойи — Наманган вилояти давлат мулкни бошқариш бошқармаси. Танловда барча жисмоний ва юридик шахслар, шу жумладан, Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари (хорижий сармоядорлар) қатнашишлари мумкин. Танловда қатнашиш учун инвесторлар эълон қилинган танлов ўтказилиши санасидан камида уч кун олдин ҳудудий комиссияда кўриб чиқиш учун муҳрлаб қўйилган конвертда танлов шартларига мувофиқ ўз таклифларини қуйидагича тақдим этишлари лозим.

Юридик шахслар учун:

- рўйхатдан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома, нотариал идораси томонидан тасдиқланган таъсис ҳужжатлари;
- ўтган йилги ҳисобот йилига (охирги ҳисобот даврига) аудиторлик ҳулосаси;
- Республика ва бошқа давлатларда амалга оширган ишлари тажрибаси тўғрисида маълумот;
- Молиявий таклиф;
- Техник таклиф.

Жисмоний шахслар учун:

- Доимий яшаш жойи кўрсатилган ҳолда паспорт нусхаси;
- банкдаги ҳисоб рақамида маблағи борлиги ёки банк томонидан кредит ажратиши мумкинлиги тўғрисидаги банкнинг кафолат хати;
- сотилаётган корхона ёки объектда ишни амалга ошириш бўйича иш тажрибаси тўғрисидаги маълумот;
- Молиявий таклиф;
- Техник таклиф.

Танлов таклифлари инвестицион дастурнинг белгиланган муддатларда бажарилиши, корхонани модернизациялаш, янги замонавий ускуналар билан жиҳозлаш ҳамда молиявий иқтисодий аҳолини соғломлаштириш ва фаолиятини тиклашга қаратилган бизнес режани ўз ичига олиши лозим.

Танловда иштирок этишни истаган жисмоний ва юридик шахслар ҳудудий танлов комиссиясининг ишчи органи — Давлат мулки қўмитасининг Наманган вилоят бошқармасига мурожаат қилишлари мумкин.

Танлов шартлари ва қўшимча маълумотлар бўйича Наманган вилояти давлат мулкни бошқариш бошқармасига қуйидаги телефонларга мурожаат қилишингиз мумкин:

(8 369) 226-31-70; 226-44-39

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

Корхона ва объектларни инвестиция мажбуриятлари эвазига бепул бериш бўйича Наманган вилояти ҳудудий танлов комиссияси танлов эълон қилади

Ҳурматли тadbиркорлар ва ишбилармонлар!

Корхона ва объектларни инвестиция мажбурияти эвазига инвесторларга бепул бериш бўйича танлов савдолари ўтказувчи вилоят ҳудудий комиссиясининг қарорига асосан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 20 июлдаги ПҚ-672-сонли қарорларига мувофиқ аниқ инвестиция лойиҳалари ва янги инвесторлар маблағлари ҳисобидан тўлиқ молиялаш мажбуриятларини олиш шarti билан бепул берилиши лозим бўлган корхоналарни инвестиция мажбуриятлари эвазига бепул бериш бўйича танлов эълон қилинади.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 14 августдаги 232-сонли қарорига асосан, Тўрақўрғон тумани Оқтош шаҳарчасида жойлашган “Оқтош тайёрлаш бутлаш корхонаси” негизда хорижий инвестициялар иштирокида мебел ва пластмассадан маҳсулот ишлаб-чиқариш лойиҳаси тасдиқланган.

ТАНЛОВ ШАРТЛАРИ

№	Корхона ва объектларнинг номлари	Жойлашган манзили	Хусусийлаштирилиши белгиланган давлат активи (%)	Фаолият тури	Минимал инвестиция миқдори (млн.сўм)	Инвестиция мажбуриятларини бажариш муддати (йил)
1.	“Тўқувчи” масъулияти чекланган жамияти	Косонсой тумани	59,1	Фаолият турини сақлаган ҳолда	30,0	1
2.	“146 ХМКК”	Мингбулоқ тумани	100,0	Фаолият турини сақламаган ҳолда	200	1
3.	“Оқтош тайёрлаш бутлаш корхонаси”	Тўрақўрғон тумани Оқтош шаҳарчаси	100,0	Мебел ишлаб чиқариш ва пластмассадан маҳсулот ишлаб чиқариш учун термопласт автомат ўрнатиш	100,0	12 ой

Танлов ўтказиш муддати: 2009 йил 29 декабрь, 2010 йил 5, 13, 21, 29 январь соат 10-00 да. Танлов ўтказиш жойи — Наманган вилояти давлат мулкни бошқариш бошқармаси.

Танловда барча жисмоний ва юридик шахслар, шу жумладан, Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари (хорижий сармоядорлар) қатнашишлари мумкин.

Танловда қатнашиш учун инвесторлар эълон қилинган танлов ўтказилиши санасидан камида уч кун олдин ҳудудий комиссияда кўриб чиқиш учун муҳрлаб қўйилган конвертда танлов шартларига мувофиқ ўз таклифларини қуйидагича тақдим этишлари лозим.

Юридик шахслар учун:

- рўйхатдан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома, нотариал идораси томонидан тасдиқланган таъсис ҳужжатлари;
- ўтган йилги ҳисобот йилига (охирги ҳисобот даврига) аудиторлик ҳулосаси;
- Республика ва бошқа давлатларда амалга оширган ишлари тажрибаси тўғрисида маълумот;
- Молиявий таклиф;
- Техник таклиф.

Жисмоний шахслар учун:

- Доимий яшаш жойи кўрсатилган ҳолда паспорт нусхаси;
- банкдаги ҳисоб рақамида маблағи борлиги ёки банк томонидан кредит ажратиши мумкинлиги тўғрисидаги банкнинг кафолат хати;
- сотилаётган корхона ёки объектда ишни амалга ошириш бўйича иш тажрибаси тўғрисидаги маълумот;
- Молиявий таклиф;
- Техник таклиф.

Танлов шартлари ва қўшимча маълумотлар бўйича Наманган вилояти давлат мулкни бошқариш бошқармасига қуйидаги телефонларга мурожаат қилишингиз мумкин:

(8 369) 226-31-70; 226-44-39

“Respublika Mulk-Auksoni” ДК Андижон вилоят филиали “Хуқуқ” газетасининг 17 сентябрь 38(663)-сонидagi эълонда Марҳамат тумани ҳокимлиги Молия бўлимига қарашли “Сут қабул қилиш пункти” биноси, навес, темир дарвоза, электрошит ва 5 донa магнитапускателлар очик танлов савдосига ва ДТ “Халқ банки” Булоқбоши тумани бўлимига қарашли “Эски банк” биноси аукцион савдосига қўйилганлиги хабар қилинган эди. 27 октябрдаги 01/1217-сонли хатларига асосан ушбу объектлар вақтинча савдодан олинганлигини маълум қиламиз.

Республика Кўчмас мулк биржаси” ЁАЖ Хоразм вилоят филиали бошлангич баҳоси ошиб бориш тартибидa ўтказиладиган очик аукцион савдосига таклиф этади!

Аукцион савдосига ДМК Хоразм вилоят ҳудудий бошқармаси томонидан мерос қилиб қолдириш шarti билан умрбод эгалик қилиш учун қуйидаги ер майдонлари қўйилмоқда:

1. Янгиариқ тумани маркази “Боёт” кўчаси ҳудудидa жойлашган, ҳар бирининг сатҳи 400 кв.метр бўлган № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 ер майдонлари. Ҳар бирининг бошлангич баҳоси — 200.000 сўм.

2. Янгибозор тумани Ширинкўнғирот қишлоғи Катёп аҳоли пункти ҳудудидa жойлашган, ҳар бирининг сатҳи 600 кв.метр бўлган № 1, 2, 3 ер майдонлари. Ҳар бирининг бошлангич баҳоси — 200.000 сўм.

3. Урганч туман “Чолиш” шаҳарчаси I-A квартал ҳудудидa жойлашган № 5, 16, 20 ер майдони — ҳар бирининг юзаси 420 кв.метр. №12 ер майдони — юзаси 432

кв.метр, №15 ер майдони — юзаси 425 кв.метр, №21 ер майдони — юзаси 430 кв.метр. Ҳар бирининг бошлангич баҳоси — 150.000 сўм.

Аукцион савдоси 2009 йилнинг 3 декабрь куни соат 11.00да бўлиб ўтади.

Ушбу ер майдонлари 2009 йил 3 декабрь куни сотилмаган тақдирда, тақрорий аукцион савдолари 2009 йил 10, 17 ва 24 декабрь кунлари соат 11:00да ўтказилади.

Мазкур аукцион савдоларида қатнашиш учун талабгорлар савдо ташкилотчиси билан тузиладиган закатат келишувга асосан, мулк бошлангич баҳосининг 100 фоизи миқдоридa закатат пулини РКМБ Хоразм вилояти ф-лининг АТИБ “Ипотека” банки “Тинчлик” филиалидаги қуйидаги ҳисоб рақамига тўлашлари шарт: х/р: 20210000700571452056 МФО: 00580, ИНН: 200933850. Манзил: Хоразм в, Урганч ш, Й.Бобожонов кўчаси, 23-уй. Телефон: 8(362) 226-43-64. www.rkmb.uz. Лицензия: DB 001 №000004.

Техника асрида яшамоқдамиз. Турмушимизда ахборот технологиялари тобора кенг ўрин эгаллаб келаётгани исбот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир. Компьютер бугун ҳеч кимни ҳайратга солмайдиган ва ишимизни анчагина енгиллаштириб келатган, инсон онгининг энг муҳим кашфиётларидан биридир. Бироқ, мана шундай буюк кашфиётларга қодир инсоннинг онги баъзида бузғунчиликка қаратилган нарсаларни ўйлаб топishi ҳам айни ҳақиқатдир. Бундай салбий кашфиётларнинг узундан-узоқ рўйхатини келтириш ва уларга узоқ таъриф бериш мумкин. Қуйида мақсаддан чекинмаган ҳолда компьютер ва у билан боғлиқ энг эътиборли ва муаммолар кашфиётлардан бири — яъни компьютер хасталиги, аниқроғи, компьютер вируслари ҳақида гаплашамиз.

Компьютер вируси — ўз-ўзидан кўпайиш (ўзини репликация қилиш) хусусияти билан бошқаларидан ажралиб турувчи компьютер дастурларининг бир тури. Жумладан, вируслар файл ва маълумотларга зарар етказиши ёки уларни бутунлай йўқ қилиб юбориши ёхуд бутун операция тизимини ишдан чиқариши мумкин.

Маъмур соҳада мутахассис бўлмаган кишилар аксарият ҳолларда тро-

ян, жосус-дастур ва спам каби зарарли дастурларни ҳам вируслар қаторига қўйишади. Бугунги кунда интернет тизими орқали дунё бўйлаб тарқаб, вирус эпидемияларини ташкил қилувчи ўн минглаб компьютер вируслари mavjud.

Вируслар бошқа дастурларнинг амалдаги кодлари қаторига кириб

олиш ёки дастур ўрнига алмашиш йўли билан тарқалади. Маълум вақтгача вирус дастур бўлгани учун фақат дастурларнигина зарарлантиради, улардан бошқа ўзгаришлар зарарланган эмас, балки, маълумотлардаги оддий носозлик ёки ноанқилиқ деб қабул қилинади. Шунингдек, вируснинг кўпайиши оқибатида келиб чиққан нусхаси процессор томонидан бошқариш кўрсатмаси эмас, балки оддий информация сифатида қабул қилинади деб, тушунилади. Мисол учун, форматланмаган матн вирус воситаси бўла олмади. Бироқ, кейинчалик "удлабурон" кимсалар процессор машинасининг амалдаги кодларидан бошқа кодларни ҳам вирус сингари ишлатишга эришдилар. Дастурга алоқадор файллар пакетлари тилида ҳам вируслар ёзила бошланди. Кейинроқ макро-

вожланиб кетган. Ҳозирда вируслар орқали бошқа тизимга бузиб кириш, банк ҳисоб рақамларининг пароллари ва кредит карточкаларининг кодларини ўғирлаш, бошқа компьютерларни спамлар тарқатиш марказига айлантириш каби бошқа имкониятларни беради.

Юқоридаги маълумотлар оддий фойдаланувчи учун бироз тушунарсиз туюлиши мумкин. Бунинг сабаби биз ўта мушкул ва махсус билим талаб этадиган жараён, яъни дастурлашнинг бир қисми хусусида фикр юритмоқдамиз. Бироқ ёмон ниятда амалга оширилган ушбу дастурлашнинг, аниқроғи ишлаб чиқилган ушбу

монидан ишлаб чиқилган вирус 1999 йилнинг 26 апрелида фаоллашиб, зарарланган компьютерларнинг қаттиқ дискдаги барча маълумотларини ўчириб ташлаган ва баъзи компьютерлардаги BIOS микро-схемаларини ишдан чиқарган.

"Мелисса" номли вирус эса ilk бор АҚШда маълум бўлган. Компьютерлар учун ўта зарарли код қуйидаги матнда хат орқали тарқ-

ЁМОНЛИККА ҚАРАТИЛГАН БИЛИМ

вируслар ишлаб чиқилди. Уларни Майкрософт Ворд (Microsoft Word) ва Эксел (Excel) дастурларининг файлларига макрослар орқали кириштириш имконияти туғилди.

Орадан қисқа вақт ўтгач, компьютер жиноятчилари, оддий маълумотлар билан ишлайдиган машҳур дастурларнинг (масалан, Adobe Photoshop, Internet Explorer, Outlook каби) камчиликлари ва қучсиб жиҳатларидан фойдалана оладиган вирусларни ишлаб чиқдилар. Оқибатда вирусларнинг расм, матн ва бошқа шунга ўхшаш файллар орқали ҳам тарқалиш хусусияти пайдо бўлди. Бугунги кунда вирусларнинг тарқалиши ва функцияси билан

ажралиб турадиган турлари жуда кўп. Аввалгилар дискета ва бошқа воситалар орқали тарқаладиган вируслар мавжуд бўлган бўлса, ҳозир виртуал оламда Интернет тизими орқали тарқаладиган вируслар ҳукмронлик қилмоқда. Вируслар функциясининг кўринишлари ҳам ри-

вируслар оддий фойдаланувчи учун жиддий муаммоларни келтириб чиқариши тайин. Энди компьютер техникаси ривожланишининг қисқа тарихида вируслар билан боғлиқ энг катта муаммоларнинг бир нечаси ҳақида қисқача тўхталамиз:

1988 йилда Куддусда ишлаб чиқилиб, тарқатилган вирусга "пятица 13" дея ном берилган. 13 санаси жумага тўғри келган кунда вирус ишга тушиб, компьютердаги дастурларни ўчира бошлаган.

1993 йили Испанияда тарқатилган вирус ҳам тезда машҳур бўлиб кетди. «Қамоқхона маҳбуси» ("Тюремный узник") дея аталган бу вирус 1993 йилнинг 5 январиди ишга тушиб, зарарланган барча компьютерларнинг мониторларида панжара сурати пайдо бўлиб қолган.

"Ҳарфлар ёғдуси" ("Каскад падающих букв") вируси 1997 йилда Германияда тарқатилган. Ушбу вирус билан зарарланган компьютерлар мониторидаги ҳарфлар ёғинг томчилари каби ёғилиб тураверган.

1998 йилнинг июнь ойида тайванлик талаба Чэньин Ин Хао то-

атилган: "Сиз сўраган ҳужжат... уни ҳеч кимга кўрсатманг :-)".

"I love you" ("Сени севаман") ёки "Бахт мактуби" деб номланган "романтик" вирус 2000 йилда Филиппинда пайдо бўлган. Номни туфайли ушбу вирус жуда тез тарқалиб, миллионлаб компьютерларни зарарлантирган. Пентагон каби йирик ташкилотларнинг бир нечасида муаммолар келтириб чиқарган.

2001 йилда Германияда пайдо бўлган "Klez" ("Клез") вируси тоқ ойларнинг ҳар 13-санасида активлашиб, компьютерларни зарарлантириб турган.

"Nimda" ("Нимда") вируси тескари қўрилган админ сўзини беради. 2001 йил 18 сентябрда Хитойда ишга тушган ушбу вирус зарарланган компьютерда администратор ҳуқуқини эгаллаб олиш имкониятига эга бўлгани боис шундай номланган.

Юқорида келтирилган вируслардан ташқари яна бошқа қўллаб зарарли дастурлар ҳозирги кунда уларга қарши дастурлар, яъни антивируслар ишлаб чиқарувчи му-

тахассисларни бош қотиришга мажбур қилиб келмоқда.

Компьютер соҳасидаги пухта билимларини ёвузликка қаратган мутахассислар доим ҳам вирусларни ишлаб чиқиш билан машғул бўладилар дейиш хато. "Хакер" деб ном олган компьютер жиноятчилари аксарият ҳолларда йирик ташкилот ёки банклар тизимига бузиб кириб, асосан енгил даромад топиш, яъни ўзга мулкни ўзлаштиришга уринадилар. Мақолаимиз давомида айнан "хакер"ларнинг машҳур қирқдорлари ҳақида яна бир эслаб ўтмиш.

Машҳур хакерлардан бири Кевин Митник 1983 йилда, талабалик пайтидаёқ ilk хакерлик ҳужумлардан бирини содир этган. Кевин университет компьютерларининг бири орқали ARPAN глобал тизимини (ARPAN интернет тизимининг ажодиди ҳисобланади) бузиб кириб, Пентагон компьютер тизимига улашишга муваффақ бўлган. Натижада талаба АҚШ мудофаа вазирлигининг барча ҳужжатларини қўлга кириштириш имкониятига эга бўлди. Ёш хакерни университет ҳудудининг ўзида қўлга олишади. У ярим йил муддатта ёшларни тарбиялаш муассасасига жўнатилди.

Бундай қилмишлар фақат ёшлардан чиқади десак, катталар улардан ҳам қолшмас экан. 58 ёшли грециялик хакер Dassault Systemes компаниясининг компьютер тармоғига улашиб, тизим фаолиятини таъминловчи дастурни ўғирлайди ва кейинчалик интернет орқали сотиб юборади. Натижада компания 300 млн. доллар зарар кўради. Кеска хакер Афинадаги уйда қўлга олинган.

АҚШнинг ФБР ходимлари 2000 йилда челябинский икки нафар хакерни қўлга олади. 20 йашар А.Иванов ва 25 ёшлиги В.Горшков бир неча компанияларнинг компьютер тизимларини бузиб кириб, кредит карточкалар номерларини ўғирлайдилар. Биргина Western Union компаниясидан 15,7 мингта кредит карточка номери ўғирланган. Америка банкларига жами 25 млн. доллар миқдорда зарар етказган хакерлар Горшков 3 йилга, Иванов эса 4 йилга озодликдан маҳрум этилган.

(Давоми кейинги сонда)

ТЕМУРБЕК тайёрлади

ОБУНА — 2010

Хурматли газетхон!

Жамиятимизда ҳуқуқий маданиятни янада юксалтириш бугун олдимизда турган устувор вазифалардан эканлиги маълум. Бу жараён барча ҳуқуқий наشرлар қатори "HUQUQ" газетаси зиммасига ҳам масъулиятли вазифалар юкламоқда.

Шу маънода, "HUQUQ" газетаси ҳуқуқий демократик давлат ва эркин фуқаролик жамияти барпо этишнинг ҳуқуқий асослари, ижтимоий-сиёсий, ҳуқуқий ислохотларнинг мазмун-моҳияти, самарасини кенг тарғиб қилиш билан бир вақтда жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг ҳар қандай кўринишига қарши жамоатчилик фикрини уйғотишни мақсад қилиб олган.

Суд-ҳуқуқ ислохотлари, прокуратура фаолияти, жиноят ва жазо, инсон ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоясига оид энг сара, таҳлилий мақодалар газетхонлар эътиборига ҳавола этиб келинмоқда. Шунингдек, таҳририятимизда йўлланган ҳеч бир хат, ҳеч бир мурожаат эътиборсиз қолмайди.

2010 йилда ҳам "HUQUQ" газетаси Сизнинг энг яқин ҳамкорингиз бўлиб қолади.

ОБУНА БЎЛИШГА

КЕЧ ҚОЛМАНГ!

Huquq
yuridik gazeta

Ta'sischi:
O'zbekiston
Respublikasi
Bosh
prokuraturasi

Bosh muharrir:
Jahongir MAKSUMOV

Tahrir hay'ati:
Yusupboy G'OIPOV,
Bahridin VALIYEV, Baxtiyor
NAZAROV (Bosh muharrir o'rinbosari),
Svetlana ORTIQOVA, Tohir MALIK

Tahririyat manzili:
Toshkent shahri, Yahyo
G'ulomov ko'chasi, 66-uy.
Telefon: 233-98-40,
233-10-53.
Faks: 233-64-85, 233-10-53.
E-mail: info@huquq-gazeta.uz

Gazeta O'zbekiston Respublikasi matbuot va axborot agentligida
2009 yil 12 oktabrda 0188-raqam bilan ro'yxatga olingan.

Tahririyatga kelgan qo'yozma va
suratlar egalari qaytarilmaydi.
Mualliflarning fikrlari tahririyat fikridan
farqlanishi mumkin. Nashrimizdan
ko'chirib bosilganida «HUQUQ» dan
olinganligi ko'rsatilishi shart. Tijorat
ahamiyatiga molik materiallar **
belgisi ostida chop etiladi.

Mashr ko'rsatkichi — 231
ISSN 2010-7617

Buyurtma J-8328. 21 382 nusxada bosildi.
Gazeta tahririyat kompyuter bazasida terildi va
sahifalandi. «HUQUQ» original maketi.
Sahifalovchi dizayner: S.BOBOJONOV
Navbatchi muharrir: Y.PARDAEV
Navbatchi: O'. DEHOONOV
Musahhih: A.MUSTAFOYEVA

Gazeta «O'zbekiston» nashriyot matbaa ijodiy uyida chop etildi.
Korxona manzili: Toshkent shahar, Alisher Navoi ko'chasi, 30-uy.
Bosmaxonaga topshirish vaqti: 22.00. Topshirildi: 22.30 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Gazeta haftaning
payshanba kunlari
chiqadi.

Sotuvda
kelishilgan narxda